

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro archeologii

Diplomová práce

Bc. Sabina Mikulíková

Breclavsko v době kultury s lineární keramikou

Breclav region at the time of the Linear Pottery Culture

2013

doc. PhDr. Miroslav Popelka, CSc.

Děkuji doc. Miroslavu Popelkovi za odborné rady a vedení mé diplomové práce. Dále děkuji kolegyni Bc. Terezi Rychtaříkové za pomoc s určením kamenného materiálu, kolegyni Bc. Kateřině Kleinové za cenné rady při grafickém zpracování plánů z lokality Bavory a za velikou morální podporu, kolegyni Bc. Barbore Tomešové z Univerzity Hradec Králové za vytvoření grafického modelu části mnou zpracovávaného území. Velký dík samozřejmě patří Regionálnímu muzeu v Mikulově a Mgr. Františku Trampotovi za poskytnutí materiálu z lokality Bavory. V neposlední řadě také děkuji eskému úřadu zeměměřičskému a katastrálnímu za poskytnutí dat pro vytvoření geografického modelu.

Prohlá-uji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatn , že jsem ádn citovala v-echny
poufíté prameny a literaturu, a že práce nebyla vyuffita v rámci jiného vysoko-kolského studia
i k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne í í í í í ..

í .

Jméno a p íjmení

Abstrakt:

Diplomová práce je zaměřena na B eclavsko v období kultury s lineární keramikou. Zahrnuje stručný úvod do problematiky vývoje LnK na Moravě a přilehlých územích, stejně jako zpracování vývoje B eclavska v době kamenné. Výsledkem je katalog lokalit s doloženým osídlením kultury s lineární keramikou. Zvláštní zájem byl v nově objevených lokalitě Bavorý, u domu č. p. 114, kde v roce 1987 proběhl záchranný archeologický výzkum pod vedením J. Pečky. Byla provedena analýza nalezeného keramického i ostatního materiálu LnK v etnografické dokumentaci.

Klíčová slova:

Kultura s lineární keramikou, neolit, B eclavsko, Bavorý, Jihní Morava

Abstract:

The graduation Thesis is focused on Breclav region at the time of the Linear Pottery Culture. The paper includes a brief introduction to the problems of development LBK in Moravia and surrounding areas, as well as the development process of Breclav region during the Stone Age. The result of this paper is a Catalogue of sites, on which the settlement of Linear Pottery Culture was recorded. Particular interest has been devoted to the area of Bavory, at house No. 114, where was an archaeological research in 1987 conducted by J. Peska. From the found of ceramic and other material LBK was made an Analysis including drawing documentation.

Key words:

Linear Pottery Culture, Neolithic, Breclav Region, Bavory, South Moravia

Obsah

1. Úvod	8
2. Dějiny bádání o kultu e s lineární keramikou	9
2. 1 Morava	10
2. 2 echy	11
2. 3 Významné osobnosti bádání o moravské LnK	12
3. Kultura s lineární keramikou	15
3. 1 Morava	17
3. 2 echy	20
3. 3 Rakousko	21
3. 4 Slovensko	23
3. 5 Polsko	25
4. B eclavsko	27
4. 1 Politické vymezení	30
4. 2 P írodní podmínky	31
5. Lokality LnK na B eclavsku	33
5. 1 Katalog lokalit	33
5. 2 Nálezy na jednotlivých lokalitách	38
6. Bavyry	52
6. 1 Geografické vymezení lokality a p írodní podmínky	52
6. 2 P ehled prav kého osídlení na lokalit Bavyry, . p. 114	52
6. 3 Sídli-t lidu kultury s lineární keramikou	53
7. Keramický materiál z lokality Bavyry, . p. 114	56
7. 1 Výzdoba	56
7. 2 Datování	58
8. Nekeramický inventá z lokality Bavyry, . p. 114	60
8. 1 Třípaná industrie	60
8. 2 Brou-ená industrie	63
8. 3 Kost ná industrie	64
8. 4 Ru ní mlýny	65
8. 5 Mazanice	67
9. Záv r	68
10. Seznam poufíté literatury	70
11. P ílohy	

Seznam zkratek:

ARÚB ó archeologický ústav Brno
AÚ (SAV) ó Archeologický ústav (eskoslovenské akademie v d)
FF MU ó filozofická fakulta Masarykovy univerzity
Ha ó doba hal-tatská
JZD ó jednotné zem d lské družstvo
KNP ó kultura nálevkovitých pohár
Lg okruh ó lengyelský okruh
LnK ó kultura s lineární keramikou
Lt ó doba laténská
MMK ó kultura s moravskou malovanou keramikou
MNV ó místní národní výbor
RM Mikulov ó Regionální muzeum v Mikulov
SGS ó silicit glacienních sediment
SN ó doba st hování národ
StK ó kultura s vypíchanou keramikou
TŤ ó -típaná industrie
TK ó kultura se - rovou keramikou
Ún ó ún tická kultura
ZP (KZP) ó kultura zvoncovitých pohár

Seznam tabulek v textu:

Tab. I: Objekty kultury s lineární keramikou.	54
Tab. II: Sloupové/k lové jámy.	55
Tab. III: Po et zdobených a nezdobených keramických fragment .	57
Tab. IV: Notová výzdoba.	59
Tab. V: TŤpaná industrie.	60
Tab. VI: Rozm ry epelí.	61
Tab. VII: TŤdla.	65
Tab. VIII: Ru ní mlýny.	66
Tab. IX: Mazanice.	67

1. Úvod

Předkládaná diplomová práce s názvem B eclavsko v době kultury s lineární keramikou vznikla na Ústavu pro archeologii Filozofické fakulty Karlovy univerzity v Praze pod vedením doc. PhDr. Miroslava Popelky, CSc. Cílem práce je postihnout vývoj osídlení na území B eclavska v období kultury s lineární keramikou a vytvořit katalog jednotlivých lokalit příslušné kultury na daném území. Lokality jsou zastoupeny sídlištěmi, pohřbívacími depozitáři a ojedinělými nálezy. Výsledkem je nejen soupis lokalit LnK na B eclavsku, ale i souhrnný podrobný katalog, který doplní informace o kultuře s lineární keramikou na B eclavsku publikované K. Geislerovou a I. Rakovským roku 1987. Pod pojmem B eclavsko jsou zde zahrnuta vedle nejbližšího okolí města B eclavi také území jednotlivých obcí, která spadají pod správu okresu B eclav.

Kromě teoretického zpracování dané problematiky se v práci využívá také praktickému zpracování materiálu ze záchranného archeologického výzkumu z důvodu stavby hospodářské budovy, který v roce 1987 vedl J. Peška na lokalitě Bavory, u domu č. 114. Jde o materiál, který zatím nebyl komplexně zpracován. Veškeré podklady, které byly pro tuto práci vyuffity, pocházejí z terénního deníku vedoucího výzkumu.

Výsledkem mé práce je katalog nálezů ze zkoumaného sídliště kultury s lineární keramikou. V sídlištních objektech byly kromě keramiky zastoupeny také kamenné a kostěné artefakty a množství zejména zvířecích kostí. Vybrané nálezy byly také zdokumentovány kresebně i fotograficky.

2. D jiný bádání o kultu e s lineární keramikou

Po átky neolitu ve st ední Evrop se kryjí s po átky kultury s lineární keramikou, tedy n kdy mezi lety 5600 ó 5500 p . n. l. Kultura s LnK byla první st edoevropskou kulturou, jejífl nositele je možné ozna it za opravdové zem d lce. Tito lidé žili v celoro n obydlených afl 40 m dlouhých domech, p stovali obilí, chovali domácí zvířata, vyráb li broušené nástroje a keramické nádoby. Podle britsko-australského archeologa V. G. Childa byl p echod od ko istnického k produktivnímu zp sobu žívota p evratným objevem a proto ho nazval ve 20. letech 20. stol. šneolitickou revolucí. Zárove také zdrazuje, že tento termín není synonymem slova radikální, ale že se jedná o proces pozvolný, který byl vřak z perspektivy p edcházejícího vývoje objevem p evratným a p ináejícím novou kvalitu ve vývoji lidstva. Bylo to období, kdy lov k poprvé ve v tí mí e za al v dom p etvá et p írodní prostředí (Mateiciucová 2008, 30).

Kultura s lineární keramikou je rozd lována na v tev západní a východní a v tina badatel se v dnešní době shoduje v tom, že se ob vyvinuly v severní ásti karpatské kotliny. Západní v tev kultury s LnK, která byla první zem d lskou kulturou také na Morav , vznikla v severozápadní ásti Karpatské kotliny, na území severozápadního Ma arska, jihozápadního Slovenska a Burgenlandu (východní Rakousko) a odtud se pak rozí ila do celé st ední Evropy. Na východ od ní v severní ásti Velké ma arské nífliny na území severovýchodního Ma arska a jihovýchodního Slovenska se pak vyvíjela v tev výchovní (východoslovenská kultura s LnK i Alföldská lineární kultura). Ob kultury byly ovlivn ny asn neolitickým kulturním komplexem Star evo-Körös-Cri , jehoř nositelé provozovali zem d lskou innost uřl o n kolik století d íve v jižní oblasti Karpatské kotliny a severní ásti Balkánského poloostrova (Mateiciucová 2008, 31).

Poté, co lidé na severu Karpatské kotliny p evzali neolitický zp sob žívota a áste n se také promíchali s nositeli kultur Star evo a Körös, vznikla kultura lineární. Ta se pak za ala í it do ostatních oblastí st ední Evropy, a to formou informací, ale i postupem jednotlivc nebo skupin, jejichř nov založené osady se stávaly druhotnými neolitiza ními centry (Mateiciucová 2008, 31).

Podle pramen dostupných v dnešní době byly první neolitické osady zakládány p ednostn nedaleko vodních tok . Ty m ly pro í ení nejstarí fáze kultury s LnK zásadní význam, nebo ve st ední Evrop porostlé hustými lesy vytvá ely p írozené komunika ní koridory umožňující pohyb lidí a í ení informací. Hlavní osy ek, kterými byly v nejstarí fázi Dunaj, Mohan, Morava a Visla, m ly také kone ný vliv na samotný zp sob í ení neolitu, jelikoř v zalesn ých oblastech nedocházelo k velkému rozptylu osad do volného prostoru,

ale zakládání nových osad mělo spíše charakter lineární podél řek. A právě v lineárním osídlení byly pěstovány mnohem větší vzdálenosti než v jižní polovině, méně zalesněných oblastech, kde řídký lesní porost naopak umožňoval radiální rozptýlení osídlení (Mateiciucová 2008, 31).

2.1 Morava

Kolem poloviny 6. tisíciletí př. n. l. dochází na našem území k převratné společenské, ale především kulturní a ekonomické změně, která bývá nazývána neolitickou revolucí. Nové impulzy přicházely z jižního a jihovýchodního směru, z oblasti Panonie v Maarsku, přes jihozápadní Slovensko a Rakousko na naše území a byly reprezentované kulturou s lineární keramikou (cca 5600-5000 př. n. l.). Její první nálezy na Moravě byly publikovány v druhé polovině 19. stol. a souvisí s rozvojem zájmu o archeologii jako oboru. Snad první nálezy publikoval Jindřich Wankel z jeskyně Výpustek v Moravském krasu roku 1871. Záhy se připojili dva velcí moravští prehistoričtí Jaroslav Palliardi a Innocenc Ladislav Ševčík. J. Palliardi v roce 1897 popsal typické neolitu na Moravě, které pak v následujících letech rozvíjí. Jeho pozorování a závěry vyložil I. L. Ševčík a v roce 1904 publikoval svoji chronologii neolitu na Moravě a kulturu s lineární keramikou rozdělil na dva základní stupně. Sám tehdy do povědomí odborné veřejnosti zavedl názvovou podvojnost uvedením termínu keramika špásková nebo volutová. Později od tohoto názvu upustil a zavedl dodnes platný název šlineární. Období do druhé světové války je ve znamení přibývajících pramenů hmotné kultury a rozšiřování po tu známých lokalit (Šifmá 2008, 38).

První systematické velkoplošné výzkumy sídlišť LnK byly realizovány v průběhu druhé světové války, kdy se na trase tzv. německé dálnice Wroclav – Wien podařilo prozkoumat dvě lokality na katastrech Bořitova v Boskovické brázdě a Chornice na Malé Haně (Šifmá 2008, 38).

Rozvoj poznání o LnK, zejména zásluhou Rudolfa Tichého, nastal se vznikem Státního archeologického ústavu v Brně, především v 60. a 70. letech. Tento badatel zavedl nové typologické štíty LnK s pěti fázemi, provedl soupis známých lokalit (obr. I) a od roku 1953 do 1965 vedl systematický výzkum v Mohelnici, kde se mu podařilo objevit první neolitické klové stavby na Moravě. Definoval také nejstarší fázi LnK a publikoval doklady zvláštních keramických tvarů. Další vývoj v 60. a 80. letech lze hodnotit jako období pokračujících záchranných i systematických výzkumů, především na jižní a střední Moravě (Šifmá 2008, 39).

Zcela nová kapitola bádání byla zahájena po vzniku Ústavu archeologické památkové péče v Brně v roce 1993. K nejvýznamnějším akcím na jižní Moravě náleží objevy v Brně-Ivanovicích, Hlubokých Mačkovkách a Brně-Novém Lískovci. Ze střední Moravy je vhodné jmenovat alespoň výzkumy v Páslavicích-Kocourovci, Kralicích na Hané i Slatinkách (Hřímalá 2008, 39).

V roce 1998 pak byla publikována poslední korekce periodizačního systému, který upravoval především závěrečné etapy vývoje moravské LnK (Hřímalá 1998). Dosavadní periodizace se opírá o základní dělení R. Tichého z roku 1962, které je dále doplněno, rozšířeno a přehodnocováno (Hřímalá 2008, 39).

2.2 Účty

Z dnešního pohledu je možné vymezit několik etap studia neolitu v účtech, a to nejlépe podle metodického přístupu k řešení zkoumaných otázek. Tímto způsobem I. Pavl (1972) vymezil tři hlavní období.

Poáté období je charakterizováno dozníváním negativního postoje k neolitu v účtech v bec (práce Josefa Smolíka) a značně romantizujícím názor Josefa Ladislava Píse. Nejprve musel být v bec prosazen pojem neolitu pro český materiál. Iada autor v této době již nepochybovala o oprávněnosti tohoto pojmu. Formálně byla rozlišována starší volutová keramika od mladší vypíchané a malované keramiky. Následující etapa se soustředila na rozmožnění pramenného materiálu, jeho soupis a podrobné zhodnocení. Již na počátku 20. století publikoval Josef Antonín Jíra svoji koncepci třístupňového dělení volutové keramiky založenou na bohatém materiálu pražské oblasti. Položil tak základy nezávislé české chronologie (Pavl 1972, 26 a 27). Poáté období bádání o neolitu v účtech trvá do roku 1910, kdy byla vydána Rukov české archeologie, ve které její autoři shrnuli první výsledky teoretického bádání, čímž uzavřeli jednu etapu názorových střetů (Pavl - Zápotocká 2007, 10).

Následující etapa, období extenzivní analýzy struktury a počátků historické analýzy, je charakterizováno rozšířením obzoru studia a zvýšenou pozorností historickým otázkám (Pavl 1972, 28). Rozvoj univerzitního studia, založení archeologického ústavu roku 1919 a přínos práce muzejních pracovníků podporovaly rozvoj archeologie v tomto období. Práce jednotlivých soukromých badatelů umožnily nové nálezy LnK, což dovolilo vypracování její podrobnější vnitřní chronologie (Pavl 2007, 10). V této době jsou též položeny základy moderní analýzy pramenného materiálu. A. Stocký (1926) publikoval první

eskou specializovanou monografií pod názvem *Prav k země České I, v k kamenný* (Pavlov 1972, 10). Doba po druhé světové válce představuje zásadní přelom v přístupu metodickém, umožněným prvními plošnými výzkumy sídliště, dle sledným vyuffitím náleзовých celků i po řinající analýzou jednotlivých kulturních prvků (Pavlov 1972, 28 a 29). Nové nálezy pocházející z terénních aktivit umožnily vytvoření nových chronologických systémů pro LnK (Soudský 1954) i StK (Steklá 1959). Nejstarší lineární keramika byla vyleněna jako samostatný vývojový stupeň a monografického zpracování se dostalo i řáeckému stupni (Pavlov - Zápotocká 2007, 10).

Na počátku ředesátých let za řiná období studia problémů do hloubky a jejich intenzivní analýzy. Základem historické interpretace českého neolitu byla teorie jeho propojení s vývojem v Karpatské kotlině a v oblastech dále na jihovýchod, na Balkáně a v Anatolii. Tato teorie předpokládala existenci historických panevropských předělů. Nejstarší stupeň LnK byl považován za výsledek první kolonizace nářích zemí. Další vlna kolonistů mla do řech dorazit v mladším stupni cestou z Moravy a patrně také z Podunají do řifních i západních řech. Od 70. let byl řeřil obnoven zájem o řešení otázek absolutní chronologie ve spojení s pokrokem fyzikálních oborů, které jsou zde rozhodující (Pavlov 1972, 30).

Období na sklonku 20. stol. je v řechách charakterizováno útlumem terénních aktivit, z ředvodu nedostatečných finančních prostředků a preference nedestruktivních metod výzkumu. Na počátku 21. stol. zasáhla vlna investorských výzkumů rozsáhlá neolitická naleziště v řrzných regionech řech. K pokroku neolitického výzkumu lze počítat i rozvoj specializovaného výzkumu v jeskyních a převisech českého krasu a českého řáje. Dle řitým výsledkem byl i nález zdroj zelených břidlic pro neolitickou kamennou industrii v Jistebku (Pavlov a Zápotocká 2007, 12).

2. 3 Významné osobnosti břádání o moravské LnK

JUDr. Jaroslav Palliardi (10. 2. 1861 a 11. 3. 1922)

Jaroslav Palliardi bezesporu patří k velikánům moravské archeologie přelomu 19. a 20. století. Pocházel z řodu italských stavitelů, kteří se usadili v Praze v době pozdního baroka. Jeho otec Ignác Alois Augustin působil jako soudce v Telči. J. Palliardi představuje typický příklad nadřených neprofesionálních badatelů, jeho práce však lze označit za vysoce profesionální (Podborský 1995, 19). Zájem o minulost, historické a architektonické památky měl již od útlého dětství. Po studiích v Kroměřicích působil v advokátní kanceláři ve Znojmě, kde se souasně snažil proniknout do tajů archeologie. Již v roce 1880 prováděl výzkumy

kulturních vrstev kolem románské rotundy na znojenském hradě. Ve svých sedmadvaceti letech se v roce 1888 stal objevitelem jedné z nejvýznamnějších prehistorických civilizací středního Podunají – kultury s moravskou malovanou keramikou. Vdecky se nejvíce proslavil odkryvím kulturních vrstev na Starém Zámku u Jevíhoje. Svými terénními výzkumy zasáhl téměř do všech období pravěku. Třetím jeho díla je však neolit a eneolit (Podborský 1995, 19, 21).

Innocenc Ladislav Červinka (1. 2. 1869 – 3. 10. 1952)

I. L. Červinka pocházel z moravské Hané, již od mládí jej silně přitahovala numizmatika a archeologie. Pod vlivem statí J. Smolíka v Památkách archeologických začal se sbírat pravěké nálezy a brzy se mu podařilo vytvořit jednu z největších soukromých archeologických sbírek. Svůj zájem soustředil na pravěká i raně středověká hradiska, neolitické kamenné a keramické památky, flámová pohřebiště lužické kultury a dobu popelnicových polí, starogermánské osídlení Moravy a památky staroslovanské. Již na počátku 20. století patřil k nejlepším a nejvědomějším znalcům moravských archeologických památek a faktickou vůdčí osobností moravské archeologie. Roku 1903 založil časopis Pravěk. Koncem svého života se z veřejného dění zcela vytratil a zemřel v Brně 3. října 1952 (Podborský 2000, 461–464).

František Vildomec (6. 2. 1878 – 3. 11. 1975)

Celý svůj život zasvětil F. Vildomec jižní a jihozápadní Moravě. Při studiu v Boskovci se seznámil s archeologickými nálezy, které mu předávali rolníci z okolí nebo je sám nasbíral. Po roce 1906 se stal předsedou a spolupracovníkem J. Pallardiho, pro kterého vedl výzkumy na sídlišťích z mladší a pozdní doby kamenné v Boskovci, Stelicích, na Starém Zámku u Jevíhoje. F. Vildomec shromáždil rozsáhlou archeologickou kolekci zejména mladoneolitické kultury s MMK (Kovárník 1995, 23 – 24). Po válce spravoval muzea ve Znojmě a Moravských Budějovicích, spolupracoval s J. Neústupným při výzkumu v Hlubokých Maukách. Sám se věnoval především moravské malované keramice a jako první dodal její přehled a teorii. Ve svém domě v Boskovci vytvořil sbírku o muzeu archeologie jihozápadní Moravy, kterou pak spravoval jeho syn Vladimír (Sklenářová 2005, 620).

PhDr. Rudolf Tichý, CSc. (8. 5. 1924 ó 1. 1. 1993)

Od roku 1952 p sobil R. Tichý v Archeologickém ústavu SAV v Brn a p i zam stnání studoval archeologii prav kou i klasickou a etnografií na FF UJEP (Sklená ó Sklená ová 2005, 588). Hlavní zájem soust edil na neolitická nalezi-t , jako nap . sídli-t LnK v fiopech. Jeho nejvýznamn j-í záchrannou akci a systematický výzkum p edstavuje odkryv v Mohelnici v letech 1953 ó 1971, kde krom b flných objekt objevil první neolitické k lové stavby na Morav nebo studny z neolitu, eneolitu a doby bronzové. Na mlad-í dobu kamennou se zam il i ve své v decké práci a k jeho nejd leflit j-ím výsledk m pat í periodizace LnK na Morav a vy len ní nápln nejstar-í fáze této kultury (Podborský 1994, 376).

Zden k ifmá (* 22. 2. 1971)

Studoval prehistorii na FF UJEP, od roku 2000 vedl pracovi-t jihomoravského muzea ve Znojnm . Zabýval se neolitem, zejména lineární a vypíchanou keramikou a provád l terénní výzkumy (Sklená ó Sklená ová 2005, 124). Z. ifmá se zaslouffil v roce 1998 o korekci relativní chronologie LnK na Morav .

3. Kultura s lineární keramikou

Kultura s lineární keramikou se v období staršího neolitu rozprostírala na ohromném území, které zahrnuje celé Maarsko na západ od Dunaje a na sever od Kriše, severní Sedmihradsko v Rumunsku, celé Slovensko, Rakousko, Moravu, Čechy, Slezsko a Malopolsko, Sasko a Durynsko, Bavorsko a dosáhla západního horního Hessenska. Ve středním období neolitu se LnK dále rozšířila do východní Francie, severní Belgie a jižního Holandska, na Kujawy, východ Ukrajiny a do Moldavska (Pleiner a Rybová 1978, 174).

Na rozhraní civilizace starého a středního neolitu se převládá jednotná v tév západní lineární keramiky dle na několik oblastí, které v následujícím období prodávají samostatný vývoj. Jde především o centrální oblast severního Zadunají, Dolního Rakouska, Moravy a jihozápadního Slovenska, kde lineární ornamentika přechází téměř výlučně na výzdobnou techniku linií s dílky, tzv. notové hlavičky (Pleiner a Rybová 1978, 176).

Studium tvarů LnK zůstávalo dlouho ve stínu analýzy ornamentu jako kategorie mnohem méně proměnlivé, s její pomocí nelze vytvářet podrobnější asoprostorové klasifikace. Základní trend vývoje od bikonických tvarů přes bombovité ke hruškovitým má svoje regionální odchylky. Nejstarší keramické tvary bývají odvozovány od forem přirozených předmětů, které mohly sloužit za jejich předlohy, nebo mohou být porovnávány s tvary nádob vyráběných do té doby z jiných materiálů. Pro středoevropský neolit lze uvažovat o předlohách starších keramických nádob, které byly na Předním východě a později i na Balkánském poloostrově vyráběny odvozeně několik tisíciletí dříve. Staroneolitický keramický soubor z jeskyně Franchthi na jihovýchodním pobřeží Peloponésu obsahuje velmi různorodé tvary srovnatelné s geometrickými tělesy o rozdílné symetrii. Z tvarového bohatství staroneolitických kultur jihovýchodní Evropy se v její centrální části objevuje jen základní tvarové spektrum (Pavla 1999, 133 a 134).

Nádoby kultury s LnK se vyznačují mnohem nižší tvarovou rozrůzněností než v následujících kulturách. Dají se v tomto ohledu geneticky srovnávat s tvarovým spektrem staro-evro-krišského kulturního okruhu. Obojí představují stylistický soubor složený především z kulovitých rotací tvarů. Koule tvoří zřejmě základní anatomický plán neolitických tvarů (Pavla 1999, 135).

Na rozdíl od studia tvarů keramiky má studium výzdoby LnK svoji stoletou tradici, jelikož byla od počátku jejím hlavním a jediným taxonomickým znakem. Mnohem později se přímým znakem středoevropského neolitu staly také velké klové stavby. Zdobená keramika slouží především k identifikaci kulturních areálů na rozsáhlém území, přesahujícím hranice několika soudobých států. Dlouhé domy jsou naopak vodítkem k poznání vnitřní struktury

m la usnadnit uchopení. Výjime n se plastická páska objeví pod okrajem polokulovité nádoby, jako nap . v Holohlavech (Pavl 1999, 194 ó 195).

Jako samostatnou kategorii zdobení je z ejm nutno vy lenit v celém evropském neolitu keramiku s erveným nát rem na povrchu. Tento nát r aplikovaný v t-inou po vypálení je typický pro staroneolitické zboží v Karpatské kotlin ve star evo-kri-ské kultu e i na staroneolitických lokalitách na P edním východ . V LnK se tento druh technické úpravy povrchu dochová jen zcela výjime n a bývá ozna ován nej ast ji jako zbytky erveného barviva, které bylo v nádob uloženo (Pavl 1999, 195).

Kultura s LnK poh bivala nejprve na kostrových poh ebi-tích. Mrtví byli ukládáni do oválných jam ve skr ené poloze v t-inou ve sm ru jihovýchod-severozápad, obli ejem k východu. Výbavu hrob tvo íla jedna í více keramických nádob, p vodn pravd podobn s potravou, spondylové -perky, -típaná industrie, u mufl pak velké í men-í kamenné kopytovité klíny. Mrtví byli asto posypáni erveným barvivem. V r zn bohaté výbav u mufl , fien í d tí lze sledovat první sociální rozdíly v tehdej-í spole nosti (íflmá 2008, 40).

Zlom nastal na po átku mlad-ího stupn této kultury, kdy nastupuje flárový ritus, zachycený na unikátní birituální nekropoli v Kralicích na Hané. Zbytky popela byly nasypány do m lké prohlubn , kolem které se nacházely milodary, p edev-ím keramika. Objevení kralické nekropole znamenalo odpov na absenci hrob moravské LnK od fáze IIa po -árecký stupe (íflmá 2008, 40). Samotná zm na poh ebního ritu je d leflitým p ed lem ve vývoji kultury s LnK. Od po átku fáze IIa se na kralickém poh ebi-ti stává kremace výhradním zp sobem poh bívání a trvá afl do -áreckého horizontu (P ichystal ó Tmíd 2011, 336).

3. 1 Morava

Dnes je na Morav evidováno více jak 500 lokalit LnK, u kterých zcela p evaflují sídli-t nad poh ebi-ti. Srovnání rozsahu osídlení Moravy kulturou s LnK podle V. Podborského (1993) a R. Tichého (1962) názorn ukazuje obr. II. Základní jednotkou na sídli-ti byl dlouhý d m nadzemní d evohlinité konstrukce, jehofl rozm ry kolísají v rozmezí 20 x 6 m afl po 45 x 10 m. Obvykle p ti dá konstrukce domu má orientaci sever ó jih a tvo í spolu s tzv. stavebními jámami podél del-ích st n jednotlivé stavební komplexy sídli- . Jej í sou ástí bývají na Morav jifl od fáze Ib jedna, ojedin le í dv zásobní jámy, cofl z ejm poukazuje na sociální rozvrstvení obyvatel jednotlivých osad (íflmá 2008, 39, 40).

Nejstar-í fáze LnK Ia byla rozpoznána na základ nález z fiof u Hole-ova a Vítonic. Zcela zásadní pak byly soubory z Brna-Ivanovic a Pop vek, kde se poprvé poda ilo

prozkoumat ucelenou plochu osady s možností definování jednotlivých stavebních komplex (Šifmá 2008, 39). Z hmotné náplně je především dobře zhodnocena keramika R. Tichým (1960; 1962). U jemné keramiky je charakteristická dvojkónická nádoba s naznačeným, odděleným okrajem a krátkým hrdlem. Dleffitý je výskyt tvarů na nofci (mísa nebo dvojkónická nádoba). Ve výzdobě převládá plastická nad vhloubenou lineární. Lineární výzdoba se vyskytuje na jemné i hrubé keramice a sestává z krátkých horizontálních i vertikálních úseků hlubokých i mělkých rýh, případně se objevují meandrové vzory. V nich kterých případech se vyskytuje tzv. motiv det, tj. krátké úhelné rýfky. S největší pravděpodobností se již v této nejstarší fázi objevuje především notové výzdoby, a to ve formě velkého oválného dílku. Plastická a technická výzdoba je zastoupena především na hrubé keramice. Jde o různé druhy výšleků a horizontálních uch. Vlastní technická výzdoba je omezena na různé sestavy jednotlivých i násobných dílků, které ovšem v tomto období nevykazují klasické klikatkovité sestavy. Pro keramickou hmotu je charakteristický tzv. bahňitý materiál a silná organická příměs. Plavený materiál se objevuje jen velmi ojediněle. Povrch nádob je většinou hrubý a hladký, jen velmi výjimečně se vyskytne pololeštěný i leštěný povrch (Šifmá 1998, 105 a 107).

V následné fázi Ib byl položen základ tzv. notové výzdoby, kdy je u vhloubené výzdoby kombinován mělký dílek a linie. R. Tichý předpokládá genetické pokračování tvarových i výzdobných tradic nejstarší LnK, což se v moravském materiálu prozatím potvrzuje (Šifmá 1998, 109). Tvarově se uplatňují kónické mísy s tuhovaným povrchem, lahve, v závěru této fáze i globulární tvary (Šifmá 2008, 39). Zásadní změnou u misek je jejich keramická hmota, kdy se v nálezových celcích zřejmě podílí jemného plaveného materiálu. Dvojkónické tvary začínají pomalu mizet a v následující fázi se již nevyskytují. Určitá část hrncovitých nádob dostává stříhlejší a vytáhlejší proporce. Na lahvích se stále ještě vyskytují kombinace plastické a lineární výzdoby. V této fázi také nastupují nové formy lineárního ornamentu. Rozvíjí se především tvary meandru a ve větší míře se objevuje rektilineární ornament, u nichž jsou linie lomeny v ostrých a pravých úhlech. Právě na lomech a počátcích takových linií se objevují první notové hlavičky (Šifmá 1998, 109). Během součástí nálezových situací se stávají nouzové pohyby v sídlištním prostředí. Velmi výrazně se na Moravě v tomto období uplatňují jižní kulturní vlivy v podobě možných importů a výzdobných motivů z maarské skupiny Kesthely (Šifmá 2008, 39).

Fází IIa začíná dleffité období moravské LnK, ve kterém dominují globulární tvary a rozvíjí se notová výzdoba s geometrizovanými motivy, charakteristickými pro moravský materiál. Rozmnožuje se po celém sídlištním území a končí kostrové pohřbívání

na pohybi-tích. V tomto období nastupuje flárový pohybní ritus, zachycený poprvé v eských zemích na katastru Kralic na Hané. Ve fázi IIb pokračují tvary keramiky z předlé fáze, ale k výraznému posunu dochází u výzdoby nádob, kde se rozvíjí předevím tzv. degenerovaný styl výzdoby. Uplatují se různé tvarové typy not a rozpadá se geometrizace. V závěru této a v následné fázi se v moravském materiálu začínají výrazně uplatňovat výzdobné vlivy z jihozápadního Slovenska, z prostředí fliečovské skupiny. Noty se začínají přidávat nad sebe a sdružují dvě linie provedené jednohrotým nástrojem (Šifmá 2008, 39). Fenomén notové výzdoby se rozvíjí do mnoha variant a spolu s územím jihozápadního Slovenska a přílehlých částí severního Rakouska, jižního Polska a snad i východních částech tvoří velmi svěbytnou skupinu v rámci mladšího stupně LnK. V této fázi je od sebe téměř striktně oddělen výzdobný styl podle druhu keramiky, jemná keramika je zdobena lineární výzdobou. Pouze u hrncovitých tvarů se vyskytne kombinace plastického a lineárního motivu. Hrubá keramika je naopak charakterizována plastickou a technickou výzdobou (Šifmá 1998, 112 a 114).

V rámci detailního pohledu na vývoj výzdobných motivů a prvků lze pozorovat jistý vnitřní vývoj fáze IIa a lze ji rozdělit na dvě podfáze (IIa₁ a IIa₂). Ve starší podfázi lze sledovat některé starší prvky a návaznost na výzdobné prvky předchozí fáze, například výskyt volných kruhových not mimo linie na výdutí nádoby. V mladší podfázi se výrazně rozvinuly výzdobné motivy lineárního ornamentu a obecně lze tuto část fáze IIa označit za klasickou část mladé LnK na Moravě. Samostatnou výzdobnou skupinu pak tvoří vyplňovaná páska (Šifmá 1998, 114 a 116).

V následující fázi IIb tvoří tzv. degenerovaný styl asi 20 a 40% výzdobných motivů. Dále se rozvíjí výzdobná schémata z předcházející fáze, tvarové spektrum a poměr jednotlivých typů se proměňuje. Hlavní změna probíhá v lineárním ornamentu na jemné keramice, pokračuje lomený meandr, noty se přidávají nad sebou na liniích i pod okrajem a také na vrcholu meandru. Na výdutí nádob se začínají objevovat doplňující prvky, jako drobné vpichy podél linie, krátké úseky rýh s různou orientací. Objevuje se též tzv. X motiv z dvojice linií se z obou stran přibližuje k 1 a 3 notám. Koncem této fáze se část výzdobného stylu připomene směřuje k fliečovskému typu (Šifmá 1998, 117 a 120).

Fáze IIc představuje v moravském materiálu nejstarší fázi fliečovské skupiny. Tvary nádob se proměňují, konstantní zůstává i složení keramického materiálu, jedinou výraznou změnou jsou proporce a profilace kulovitých nádob, jejich výška byla mírně zploštěná a byl oddělen okraj s profilací hrdla nádob jemné i hrubé keramiky. Vlastní výzdobné motivy jsou srovnatelné s motivy v prvních dvou fázích fliečovské skupiny na Slovensku.

fléliezovské výzdoba je charakterizována notovou značkou a hlavně podélně protaženým zásekem, který v sobě sdružuje dvě a tři linie. Na předsobení fléliezovské skupiny na území Moravy vznikly různé názory. Buďto se může jednat o importy z prostředí jihozápadního Slovenska, nebo se jedná o imitace zdobené fléliezovské keramiky, kterou umožnila migrace (Hřímalá 1998, 120 a 124).

Závěrem, tedy fáze moravské LnK představuje přechod nového, tentokrát západního výzdobného elementu, a to tzv. zářeckého výzdobného stylu, kdy se uplatují ve výzdobě vpichy na linii i bez ní. Tato výzdoba v moravském materiálu představuje pouze minoritní podíl (Hřímalá 2008, 39). Nástup zářeckého výzdobného stylu uzavírá na Moravě poslední kapitolu vývoje LnK, v tomto období na Slovensku trvá II. fáze fléliezovského typu. Tvarový materiál opět navazuje na starší fáze, u jemné keramiky se výrazně projevuje hrubokovitá profilace nádob. Když se dočkáme tentokrát v keramickém nástroji, kde se v masivním materiálu jako příměs objevuje tuha (Hřímalá 1998, 130 a 133).

3.2 Čechy

Kolonizační proud kultury s lineární keramikou zasáhl pravděpodobně východní Čechy přes eskomoravskou vrchovinu ze severozápadní Moravy. Svědčí o tom takřka souvislý řetěz lokalit od Pardubic, Hradce Králové a Nového Bydčova. Postupně tento proud dosáhl směrem na jih až po ústlavsko, Kutnohorsko a na západ na Kolínsko. Poté bylo osídleno Pražsko a celé střední Čechy, naposledy pak severozápadní Čechy a Plzeňsko. Lid této kultury osazoval především správně a nejvyšší kvality, vyhýbal se inundacími polohám velkých úek a zpravidla neosazoval polohy nad 350 m. Výjimkou byly osídleny vyvýšeniny (např. Praha-Úmrka) a jeskyně, např. Srbsko (Pleiner a Rybová 1978, 178).

Relativní chronologie kultury s LnK v Čechách je založena na určitých vývojových tendencích zdobené keramiky, především na technikách její výzdoby. Rámce platí, že nejstarší flábkovaná výzdoba (tj. linie s šířkou 5 mm) je postupně vystředána tenčími a jemnějšími rytými liniemi. Ve středním stupni je linií vykreslena páska, která je někdy vyplněna vpichy. Tato páska se nadále zužuje a někdy může být vyplněna i tenčími liniemi. Notové značky byly zpočátku vlnité a postupem času se měnily a zjednodušovaly. Koncem vývoje pak vznikla samostatná páska bez linie (Pavlová a Zápotocká 2007, 28 a 29).

Nástup mladšího stupně LnK je ve středních a severozápadních Čechách méně výrazný než v Čechách východních a zejména zpočátku, jelikož notová výzdoba, přivedená z Moravy, tam pravděpodobně pro větší vzdálenost od zdroje vystupuje méně (Pleiner a Rybová 1978,

182). Ve východních a středních částech se výrazně projevuje notová výzdoba, naopak v částech severozápadních maximálně nastává pouflívání vyplávané pásky. V tomto období byly zejména obsazeny i jílňe. Notová výzdoba se vyznačuje postupným zhušťováním na linii, prostá rytá linie prakticky mizí (Pavlová Zápotocká 2007, 34).

Pozdní stupeň LnK je nazýván –árecký podle nádob typického hrubokovitého tvaru s vypichovanou výzdobou, které byly poprvé objeveny v Praze u Měnce. Na většině území převládá výzdoba not umístěných blízko u sebe nad technikou hustě psekávané linie. Výzdobné motivy se na středních nádobách výrazně zhušťují a pokrývají souvisle celý povrch. Výzdobná technika –áreckého typu postupně evládá nad notovou výzdobou jen v některých regionech a je hlavním dokladem typologického přechodu ke kultuře s vypíchanou keramikou (Pavlová Zápotocká 2007, 34).

3.3 Rakousko

První rolnickou kulturu ve střední Evropě představují nositelé kultury s lineární keramikou. První zemědělci žili v Podunají v letech 5600/5500 až 4900 př. n. l. Lid LnK osidloval především místa s teplým a vlhkým klimatem. Mezi inovace, které jsou s touto kulturou spojeny, patří především hrnčíství, tkaní a výroba kamenných mlecích zařízení (Umgeher-Mayerová Aczélová Krenn-Leeb 2011, 3). V letech 1989 až 2005 probíhal výzkum velkého neolitického sídliště na lokalitě Brunn am Gebirge. Na základě 60 radiokarbonových dat byl stanoven rámec osídlení lokality mezi 5540 až 5060 BC. Keramika nejstarší fáze byla vypalována při nízkých teplotách, a pokud byla zdobena, pouze plasticky. Taková keramická produkce byla přirovnávána k pozdní starověké kultuře z jílňého Maarska. Petrografickou a chemickou analýzou, které provedl Roman Sauer, byla prokázána její lokální výroba (Stadler 2005, 270).

Lokalita Brunn am Gebirge se v rámci osídlení Rakouska kulturou s LnK vymyká nejen vysokým počtem odkrytých dlouhých domů, ale také početnou kolekcí kamenných nástrojů. Jílň z nejstarší fáze pochází na 10 000 kusů. Vzhledem k tomu, že surovina pocházela většinou z okolí Bakony-Szentgál v Maarsku a místní surovina byla využívána jen velmi zřídka, odvodili autoři výzkumu převod místního lidu z jílňého Maarska. Dalším ukazatelem je skutečnost, že o mezolitu Dolního Rakouska mají místní badatelé málo informací, proto byla možnost adaptace místního mezolitického obyvatelstva na neolitický způsob života spíše zamítnuta (Stadler 2005, 270).

Podle kalibrovaných radiokarbonových dat začala nejstarší fáze LnK v Rakousku kolem roku 5440 p. n. l. a skončila asi 5200 p. n. l. (Lenneis a Stadler 1995, 10) a mladší fáze je vymezena 5280 a 4750 BC (Lenneis 1995, 27). Celkově lze kulturu s lineární keramikou na území Rakouska ohraničit lety 5600 a 4850/4700 BC (Mateiciucová 2008, 41). Na starší fázi kultury s lineární keramikou na území Rakouska navázala svůj vývoj keramika zdobená notovými známkami. Kromě této keramiky se zde dále rozvíjela keramika skupiny keszthely, řáreckého typu a fléliezovské skupiny. Velikost sídelního lidu LnK se pohybovala od jednotlivých usedlostí po sdružení až patřicet domů. Sídelní místa byla buď bez opevnění, nebo je chránily palisády, valy a palisády (Umgeher-Mayer a Aczél a Krenn-Leeb 2011, 3).

Osídlení starší fáze LnK v Rakousku zasahuje střední a severní Burgenland, část severní Vídeňské pánve, na východ oblast říčního Podunají, na severovýchod Dolní Rakousko (Weinviertel a Tullnerfeld) a oblast říční od Linzu, Trauntal. Hlavní stopy po osídlení LnK náležejí její mladší fázi, keramice s notovou výzdobou. V tomto období bylo nově osídleno říční Podunají západně od Dunkelsteinerwaldu, severně od Dunaje území Wargamu a prostor mezi Hornem a Hollabrunnem, na severovýchod tento lid osídlil prostor západně od řeky Moravy, okolí Vídně a říční od ní, okrajově zasáhli též Alpy a říční Burgenland (Oberwart). V této době se také začínají objevovat opevněná sídelní místa (Umgeher-Mayer a Aczél a Krenn-Leeb 2011, 3 a 4; Lenneis 1995, 24). Důležitou lokalitou pro poznání zejména sídelních aktivit v období mladší fáze LnK je Brunn am Gebirge. Výzkum v letech 1989 a 1999 zde odhalil více než 60 z předpokládaných 100 dlouhých domů, které bylo možné podle keramického materiálu a asi 60 radiokarbonových dat datovat do období 5540 a 5060 p. n. l. (Stadler 2004, 7 a 8).

Pechod mezi starším a středním neolitem je po rozpadu kultury s lineární keramikou charakterizován jednotlivými regionálními skupinami, například kultura s vypíchanou keramikou a maďarská kultura (Umgeher-Mayer a Aczél a Krenn-Leeb 2011, 4).

Pro sídelní lid LnK jsou charakteristické tzv. dlouhé domy. Nález 37 metrů dlouhého a skoro sedm metrů širokého domu na lokalitě Moldau představuje nejdelší dlouhý dům na rakouském území. Domy této kultury byly orientovány ve směru sever a jih. Ohniště se nacházely vně domu. Tyto příbytky měly funkci sídelní, ale též zásobní a typické je také jejich trojdílné rozdělení (Umgeher-Mayer a Aczél a Krenn-Leeb 2011, 4).

Nejhojnějším prvkem pro poznání kultury s LnK je i zde keramika. Stáří nejstarších nálezů je odhadováno kolem roku 5600 p. n. l. Keramické výrobky byly zdobeny rytými liniemi ve formě trojúhelníků, čtverců, spirál a meandrů. Tvarově se jedná hlavně o misky, lahve a tzv. bombovitě nádoby. Jako nejstarší prvek nádob je uváděno ploché provedení dna. Vedle

bylinných užitkových nádob byly vyráběny především esleny, lžíčky, nabíračky, miniaturní nádoby, cedníky, hliněné kuličky, korálky, kolečka, antropomorfní a zoomorfní plastiky a hliněné aplikace na nádoby (Umgeher-Mayer a Aczél a Krenn-Leeb 2011, 6; Lenneis 2010, 191 - 198).

Z Rakouska jsou známy samostatné pohřby, skupiny hrobů, ale i několik v řadách pohřbených z mladší fáze LnK (Rutting, Kleinhadersdorf, Ratzetsdorf). Mrtví byli ukládáni na pravý i levý bok ve skrčené poloze s rukama před obličejem. Orientace jednotlivých hrobů nebyla jednotná (Umgeher-Mayer a Aczél a Krenn-Leeb 2011, 7).

3.4 Slovensko

V první polovině 5. tisíciletí př. n. l. je v mnoha oblastech střední Evropy, v etnografickém území dnešního Slovenska, doložena přítomnost rolnických společností. Za příznivých přírodních podmínek středního holocénu v tzv. atlantické fázi dochází zejména k poměrně rychlému osazení tohoto území novými lidmi (Furmánek a Ruttka a Tůma 1991, 10). Příchod neolitické civilizace je možné na Slovensku bezpečně sledovat ať podle prvních hrnčích výrobků lidu LnK, který se usídlil na úrodných rovinách jihozápadního a východního Slovenska (Tůma 1980, 22).

Bezprostřední impulzy příchodu neolitické civilizace vycházely z balkánského prostředí, kde byli usídleni nositelé kulturního komplexu Starévo a Crič. Základní důvodem pohybu tehdejších lidí zejména spočívaly v prudkém růstu populace v důsledku progresivních forem získávání obiliviny a hledání jiných vhodných prostorů (Furmánek a Ruttka a Tůma 1991, 12). O způsobu příchodu neolitizace ve střední Evropě se vyjádřil také J. Pavúk (2004). Autor uvádí tři hlavní zóny příchodu neolitu v jihovýchodní Evropě: Sesklo, Karanovo a Starévo. Již v roce 1980 rozeznal na území Slovenska tyto tři fáze příchodu neolitu: Nitra, Hurbanovo, Bíla a Milanovce. Podle keramických tvarů soudí, že jemná tenkostinná keramika se vyvinula samostatně bez vlivu kultur Starévo, Körös a Vinča, ovšem hrubá keramika vykazuje určité rysy společné s balkánskými kulturami. Konkrétně se jedná o výzdobný styl tzv. barbotine (aplikace keramické hmoty přímo jílu a vody na povrch nádoby). Vzhledem k tomu, že se tento výzdobný styl vyskytoval v přechodné kultuře s lineární keramikou a v kultuře Starévo a Crič a byl také doložen ve fázi Bíla, dokazuje tak kontakty s Balkánským prostředím. Dále J. Pavúk soudí, že se LnK v severozápadním Maarsku a jihozápadním Slovensku objevila v době lineární fáze B staréevské kultury. V závěru své teze připouští

možnost, že v době, kdy se LnK dostala k Rýnu, existovala již v Karpatské kotlině keramika zdobená notovými hlavičkami.

V rámci celkového vývoje lineární keramiky v Evropě lze sledovat dva základní kulturní okruhy – západní a východní lineární keramiku. Do západního okruhu patří ta lineární keramika, která byla v minulosti nazývána volutová a její nositelé osídlili Německo, Holandsko, Rakousko, Švejc, jihozápadní Slovensko, Polsko, Zadunají a zasahovala až na Ukrajinu. Východní lineární keramika oproti tomu zahrnuje východní Slovensko, Transylvánii, východní Maďarsko, část Zakarpatské Ukrajiny, Chorvatska a jistý zásah lze sledovat i v Bulharsku (Točík 1970, 72).

Skoro celé území Slovenska patří náležející k povodí dvou řek, Dunaje a Tisy. Tato skutečnost způsobila dvojitý kulturně historický vývoj v této celé mladší době kamenné. Na počátku 5. tisíciletí př. n. l. bylo toto území v bezprostředním kontaktu s prvotními severobalkánskými společnostmi a východní Slovensko bylo osídleno nepočetnými komunitami formujícími se kultury s východní lineární keramikou, které jsou popisovány výrobky tzv. protolineárního stupně. Z balkánského prostředí směřoval podél toku Dunaje proud neolitické civilizace i na západní Slovensko. Přestože byly zaznamenány kontakty s východní lineární keramikou v Podolí, jsou tyto celky spojeny pouze civilizačními znaky, typickými pro jejich společné východisko na Balkáně. Tato skutečnost se vztahuje zejména na starší stupeň lineární keramiky z počátku 5. tisíciletí př. n. l., který byl ještě poznamenán stykem s komplexem Starévo-Čri (Furmánek a Ruttkayová 1991, 12 a 14).

V kultuře s lineární keramikou jsou na Slovensku rozlišována dvě výrazná vývojová období. První z nich reprezentuje kultura se starší lineární keramikou, která představuje nejstarší zemědělskou civilizaci na jihozápadním Slovensku a v celé střední Evropě – západně od Karpatské kotliny. Tato kultura se dále dělí na tři vývojové úseky, přičemž nejvýraznějším rozlišujícím prvkem jsou dvojkónické nádoby s nízkým válcovitým hrdlem. Na základě tvarové morfologie a výzdobného ornamentu bylo možné kulturu starší lineární keramiky synchronizovat s kulturou Starévo-Čri. Přestože je kultura starší LnK souasná s tímto komplexem, nelze z ní odvodit její povodí. Kultura s lineární keramikou tvoří samostatný kulturní celek podobného významu jako komplex Starévo-Čri a Karanovo a má i analogický vývoj, ale zároveň se společně zeměpisně vylučují (Točík 1970, 57 a 59).

Neolitizace Slovenska zřejmě probíhala nejméně ve dvou etapách. První etapa odpovídá prekeramickému neolitu a během druhé etapy se na území dnešního Slovenska dostala znalost keramické výroby (Točík 1970, 59).

Plynulý vývoj domácích společenstev vyústil koncem 5. tis. p. n. l. osamostatněnou flintovou skupinou se svéráznou keramikou, zdobenou rytým ornamentem kombinovaným s pásy malovaných flintou a červenou barvou (Furmánek a Ruttkayová 1991, 14 a 15).

Výzkum kultury s východní lineární keramikou na území východního Slovenska souvisí s výzkumem L. Hájka v Barci III, kde se podařilo odkrýt dva poměrně bohaté sídelní objekty s výraznou lineární keramikou. Tento autor tak dokázal na daném území existenci lineární keramiky, stylisticky i typologicky příbuzné tzv. alföldské lineární keramice. Nálezy z Barce III autor uvedl do souvislosti s nálezy z Maarska a označil je jako východoslovenskou volutovou keramiku. Východní lineární keramiku badatelé navrhli pro odlišení označit jako východokarpatská lineární keramika (Točík 1970, 72 a 74).

Východokarpatská lineární keramika byla na Slovensku rozšířena zejména v Košické kotlině, odkud ve svém mladším období proniká po toku řeky Torosy do oblasti Třanovce a Malopolska. Sídelní objekty jsou umístěny v blízkosti řek a potoků, což je typické hlavně pro nejstarší fázi této kultury. V pozdějších obdobích je situace poněkud odlišná, kde nositelé východokarpatské LnK zakládali svá sídelní objekty i v kopcovitém terénu, například Kopyňany (Točík 1970, 74 a 75).

Osídlení starého a středního neolitu Slovenska se v archeologických materiálech jeví jako jednodušší, sociálně nediferencovaná společnost, ve které je předpokládáno osobité postavení těch, kteří koordinovali základní ekonomickou činnost a vykonávali kultovní obřady. V kontextu se zásadními civilizačními změnami v jihovýchodní a střední Evropě dochází zaátkem 4. tis. p. Kr. v Karpatské kotlině ke zformování nových kulturních celků. Západní Slovensko se tak v tomto období dostává do sféry lengyelské kultury (Furmánek a Ruttkayová 1991, 15).

3.5 Polsko

Období neolitu je na území Polska vymezeno lety 5400 a 2200/2100 p. n. l. Místní badatelé neolit dále dělí na raný, střední a pozdní, přičemž pozdní neolit je někdy vydáván jako eneolit (Kozłowski a Kaczanowski 1998, 41).

Skupiny vyrábějící keramiku zdobenou rytými pásy dorazily do Polska z Moravy dvěma možnými cestami. První vedla přes Moravskou bránu a ta druhá podél Kladské Nisy. Nejstarší vlna příchodu lidu s páskovou keramikou (kultura ceramiki wstęgowej rytej) osídlila v období 5400 a 5500 p. n. l. především lesní terény v Dolním a Horním Slezsku a v Malopolsku. Tento lid s sebou z oblasti středního Dunaje přinesl i ekonomický model

zemědělství a chovu zvířat, o čemž svědčí hlavně počet druhů obilí, lenů a ovce a kozy (Kozłowski a Kaczanowski 1998, 105).

Materiální kultura tohoto období se skládá především z keramických, kamenných, kostěných předmětů a nástrojů z rohu. Keramika byla vyráběna lokálně z místní hlíny s přidáním organických složek. Kulovité nádoby byly zdobeny rytím, plastickými vzory i nehtováním. V nejstarší fázi byly nádoby zdobeny prostými liniemi, vlnkami nebo polokruhy, ve střední fázi díky na vodorovných i polokruhových liniích (tzv. notová výzdoba). V pozdní fázi se ve výzdobě odráží vliv řeliezovské skupiny ze západního Slovenska v podobě pletkávaných linií (Kozłowski a Kaczanowski 1998, 108).

Lineární okruh a celý okruh kultur s keramikou zdobenou rytými motivy je srovnatelný s okruhem naddunajským. Do lineárního okruhu se řadí východoslovenská kultura s lineární keramikou, kultura bukovohorská a kultura s páskovou keramikou. Ve starším období je lineární okruh charakterizován rozvojem starších fází kultury východoslovenské LnK a nejstarší fáze kultury páskové. Ve středním období vývoje se rozvinula kultura bukovohorská. Věchny tyto kultury zanikají v nejmladším období a přetrvává pouze kultura s vypíchanou keramikou (kultura ceramiki wstęgowej kęłtej). Na podloží zanikajících kultur se potom rozvíjí okruh polgárský a lengyelský (Kozłowski a Kozłowski 1977, 250 a 254).

Kultura pásková se na polském území rozvíjela do počátku pátého tisíciletí př. Kr., 5000 a 4700 př. n. l. (Kozłowski a Kaczanowski 1998, 110). Tato kultura představuje nejstarší neolitickou kulturu na území Polska. Radiokarbonová data dosvědčí počátky osídlení kulturou páskovou přibližně od 4500 př. n. l. a zánik do roku 4000 př. n. l. Chronologii také napomáhají importy z dobře datovatelných kultur, především zakarpatských (Kozłowski a Kozłowski 1977, 263).

4. B eclavsko

Prostředí okresu B eclav patří k archeologicky nejzajímavějším oblastem naší republiky. Na základě archeologických výzkumů zde bylo doloženo osídlení už ve starém paleolitu, konkrétně se jedná o valounovou industrii nalezenou v okolí Píbilic, která je stará přibližně čtvrt milionu let. Je možné říci, že nejvíce tento kraj proslavil nález Věstonické venuše, kterou roku 1925 objevil na úpatí Pavlovských kopce K. Absolon (Kordiovský a Danihelka 1999, 9 a 10). Přechodné formace spojené s počátky mladého paleolitu nejsou na B eclavsku výrazně zastoupeny. V prostoru mezi dnešními Dolními Věstonicemi a Pavlovem se ovšem nachází dostatek důkazů o pravých sídlištích i menších loveckých a výrobních stanovištích, které dokládají trvalý pobyt populačních skupin pavlovienu (Klíma 1986, 14 a 15).

Od doby, kdy se pod Pavlovskými kopci i v širším okolí pohybovali lovci a sbírači, bylo B eclavsko osídleno kontinuálně ve všech archeologických epochách. U lovců a sbíračů byly strategie využívání krajiny podstatně rozmanitější než u zemědělských populací. V širším rámci střední Evropy se ukazuje, že konkrétní lovecké kultury preferovaly určitá geografická pásma, například pro střední Podunají a zvláště pro Moravu je charakteristické soustředění klasického mladého paleolitu. Pátráním po stopách nejstarších lidí na území Moravy se začal soustavně zabývat K. Valoch a V. Effenberger od 70. let (Svoboda 2002, 31 a 35). Rozsáhlé archeologické výzkumy tábořiště lovců mamutů zahájil na jižní Moravě K. Absolon roku 1924 (Klíma 1986, 17).

Velmi významný byl příchod zemědělců v 6. tisíciletí př. Kr., kteří obsadili mírně vyvýšené lokality poblíž vodních toků a postupně klučili tehdejší les pro získání nové půdy pro svá pole (Kordiovský a Danihelka 1999, 10). Nejstarší zemědělci v celé střední Evropě, včetně Moravy, jsou spojováni s lidem kultury s LnK. Ve vztahu k přírodnímu prostředí je výrazná vazba sídliště na úrodné sprašové půdy, především v těch případech, kdy byly osídlovány i horské terény. Hlavními doklady pobytu zemědělců jsou pozůstatky jejich osad (Těbela 2002a, 73 a 75). První zemědělci s kulturou s LnK přicházeli na B eclavsko a zakládali zde svá stálá sídliště na mírných svazích podél vodních toků, která se zpravidla skládala z několika dlouhých klových domů. Z území dnešního okresu je doloženo kolem 40 osad s LnK (obr. III), osídlovány byly též jeskyně (Tuřold u Mikulova). Doklady pohybných aktivit z území B eclavska jsou poměrně chudé, jedná se pouze o jediný hrob ze dřeviny v Dolních Věstonicích a tři dřevěné hroby z Mikulova (Geislerová a Rakovský 1987, 10).

V období mladého neolitu navazuje na kulturu s LnK kultura s keramikou vypíchanou (StK), která zasáhla značnou část střední Evropy. Vypíchaná keramika vznikla z posledního stupně LnK se šáreckým typem. Šechy a Morava patří k nejhustěji osídlené centrální oblasti

StK. Hustota osídlení je na Moravě menší než v předcházejícím období, na Bělavsku bylo zachyceno asi sedm lokalit zmíněné kultury (Geislerová a Rakovský 1987, 11 a 12). Většina dosavadních poznatků o životě lidí s StK pochází z náhodných nálezů, povrchových sběrů a nesystematických výzkumů sídliště. Předpokládá se, že podmínky pro zakládání sídliště se v podstatě nelišily od starého neolitu. Záchraný výzkum v poloze Horní pole u Pavlova přinesl přesvědčivé důkazy o sídlišti StK. Prozkoumaný velký sídelní objekt představoval stavbu lehce trapézovitého půdorysu. Stavba se skládala ze dvou konstrukčních částí, které na sebe volně navazovaly. Severní úhelná část vymezoval základový žlab a jižní část byla tvořena systémem kolových jamek. Délka domu byla přibližně 30 m a jeho šířka se pohybovala od 6,2 do 8,2 m. Výzkum u Pavlova přinesl cenné poznatky jednak o stavební architektuře, jednak o charakteru osad lidí s StK. Objekt se totiž nacházel uvnitř palisádou ohraněného prostoru. Žlab pro zasazení dřevěných kol bylo možné sledovat v délce 160 m a ohraničený areál o rozměrech 130 x 100 m. Takový typ osady nebyl v kultuře s StK neznámým jevem. Opevněné osady jsou známy z lokalit v Dolním Rakousku i v Čechách (Těbela 2002a, 76 a 79).

Vrchol neolitického vývoje ve střední Evropě představuje lengyelský kulturní komplex (Lg), který na Moravě představuje kultura s moravskou malovanou keramikou (MMK), jak ji nazval J. Palliardi. Původ Lg komplexu je hledán v oblasti severovýchodní Jugoslávie, západní části Maďarska a jihozápadního Slovenska. Nositelé lengyelské kultury na Moravu přicházeli jako nový lid, který s sebou přinesl již zformovanou kulturu, která se výrazně odlišovala od předchozího vývoje. První kolonisté obsadili především jihozápadní část země, dnešní Znojensko. Příchod těchto nových obyvatel ukončil vývoj kultury s StK, která poměrně rychle zmizela z pravěkých dějin Moravy (Geislerová a Rakovský 1987, 13 a 20; Těbela 2002a, 79). Hlavním pramenem pro studium kultury s MMK jsou sídliště, kterých je na Bělavsku registrováno 53. Zvláštností lengyelských sídliště jsou kruhové opevněné areály, které se vyskytují zejména na nejstarších osadách MMK a jsou v daném časovém horizontu rozšířeny ve střední Evropě od Karpatské kotliny po střední Německo a Porýní. Fortifikační systém představuje většinou hrotitý příkop doplněný palisádami a je v místech svahových stran přerušován vstupy. Část takového opevnění byla prozkoumána v areálu bývalé Gajdovy cihelny v Bulharech. Hmotná kultura lidí s MMK je díky početným výzkumům poměrně dobře známá. Hlavním zdrojem informací je opět keramika, jejíž malování dalo celému komplexu jméno. Malovaný ornament tvoří červená, žlutá a bílá barva, která byla nanášena na povrch nádob po jejich vypálení. Doba trvání MMK je odhadována na 1000 let (Těbela 2002a, 80 a 86). V průběhu kultury s MMK končí v našich zemích neolit a její mladší

stupe je již považován za první eneolitický. V této době se z nejmladší fáze MMK za pomoci nových prvků vyvíjí kultura jordanovská (Geislerová a Rakovský 1987, 13 a 20).

Poátky pozdní doby kamenné jsou v těchto i na Moravě spojovány s mladším stupněm kultury s MMK, pozdější sídliště její závěrečné fáze se však na Bělavsku nenachází. Z pozdně lengyelského vývoje se transformovala jordanovská kultura, která je společná s kulturou nálevkovitých pohárů a nálezy keramiky Baj-Retz-Kepice představují vývoj ve starém eneolitu. Nálezy ze sídliště jordanovské kultury byly na Bělavsku objeveny v souvislosti s výstavbou novomlýnských nádrží v okolí Dolních Věstonic. Celkem je na Moravě registrováno asi 60 lokalit této kultury. Keramika nositelů jordanovské kultury navazuje technologicky na keramickou produkci závěrečných fází MMK (Těbela 2002b, 113; Peška a Rakovský 1990, 5 - 6).

Kultura nálevkovitých pohárů (KNP) je součástí rozsáhlého kulturního komplexu, který se vytvořil na počátku staršího eneolitu na území severní a střední Evropy (Těbela 2002b, 115). Na území Bělavska bylo celkem 13 lokalit původně KNP. Z hmotné kultury KNP je nejlépe známa keramika, samotný nálevkovitý tvar se objevuje v několika variantách, od nálevkovitých hrnců přes dřbány až po široké nálevkovité rozevířené mísy (Peška a Rakovský 1990, 7).

Tvarům keramiky typu Baj-Retz-Kepice se připisuje větší znalosti zpracování mudi, jelikož jejich výskyt se kryje s hlavními středoevropskými oblastmi rané metalurgie. Přítomnost tohoto typu keramiky je doložena výskytem keramických zlomků zdobených brázděným vpichem a bílou inkrustací (Těbela 2002b, 115).

Na území Moravy, jihozápadního Slovenska, západního Maarska a Burgenlandu vznikla transformací staroeneolitického osídlení kultura s kanelovanou keramikou (Těbela 2002b, 119). Nejstarší fáze kultury s kanelovanou keramikou je označována jako boležská fáze a je známá především z výšinných sídliště jihozápadní a střední Moravy i z mohylových pohřebiště na Prostějovsku a Olomoucku. Na Bělavsku je doloženo jen 7 lokalit s výskytem kanelované keramiky. Pro klasickou kanelovanou keramiku jsou typické dřbáky, tj. menší dřbanky s hrotitým, oblým i rovným dnem a uchem vytaženým nad okraj. Typická je také kanelovaná výzdoba sestavená do různých motivů (Peška a Rakovský 1990, 9 a 12).

Jevišovická kultura je nejlépe doložena na výšinných sídlištích na jihozápadní Moravě. Bohužel z území bělavského okresu nejsou známy spolehlivé doklady přítomnosti nositelů jevišovické kultury (Peška a Rakovský 1990, 12 a 13). Výraznější stopy po osídlení nositelů kultury jevišovické pocházejí jen z Bělavi-Líbivé, přestože v sousedním Rakousku jsou doklady této kultury hojnější (Těbela 2002b, 119).

Vývoj domácího eneolitu pokračoval v druhé polovině 3. tisíciletí př. n. l. příchod lidu kultury se – rovou keramikou (TJK), kteří osídlili Evropu od Nizozemí po Horní Volhu a od Finska po Těčarsko. Za pravlast této kultury je považováno území mezi Vislou a Dněprem, odkud se v krátkém časovém úseku rozšířili do střední a severní Evropy. Moravská kultura představuje jihovýchodní periferii středoevropského komplexu a její nositelé přišli zech nebo Moravskou branou z Polska. Na Břeclavsku se ovšem doklady – rové kultury objevují jen řídce (Těbela 2002b, 123). Pouze sedm lokalit a ojedinělé nálezy hrobných – estí katastroph bylo možno přičítat k této kultuře. Přestože kultura se TJK nijak hustě Břeclavsko neosídlila, zasáhla výrazně do jeho pravěkých dějin. Společnost jejich nositelů se odlišovala od předchozích společností domácího moravského eneolitu pevnou organizací, v níž měl každý jedinec své místo (Peška a Rakovský 1990, 19 a 21).

Další migrační vlna je spojena s kulturou zvoncovitých pohárů (ZP), jejíž původ je hledán na Pyrenejském poloostrově. Na Moravě vytvořili nositelé kultury ZP díky příhodným podmínkám jedno z nejvýznamnějších center. Jen v okolí Pavlovských vrchů je registrováno na 22 lokalit kultury ZP, z toho třetinu představují pohřebiště (Těbela 2002b, 123 a 125). Největší koncentrací osídlení na Břeclavsku je pozorovatelná podél řeky Dyje. Hlavními prameny pro poznání kultury ZP jsou sídliště a pohřebiště (Peška a Rakovský 1990, 21 a 23).

4.1 Politické vymezení

Okres Břeclav se nachází na samém jihu Jihomoravského kraje. Na západě sousedí s okresem Znojmo, na severozápadě s okresem Brno-venkov, na severu s okresem Vyškov a severovýchodní hranici sdílí s okresem Hodonín. Jižní část okresu Břeclav je zároveň státní hranicí s Rakouskem a jihovýchodní hranice jej odděluje od Slovenské republiky.

Z geografického hlediska je souasná podoba okresu Břeclav výsledkem složitého správního vývoje v dávné i nedávné minulosti a tento vývoj nadále pokračuje. Například od roku 2007 náleží obec Píibice k okresu Brno-venkov. Stejně tak dochází k neustálé změně po tu obcí, jednak jejich vzájemným sloučováním, ale také odlučováním některých částí (Kordiovský a Danihelka 1999, 9).

4. 2 P írodní podmínky

P írodní prostředí B ečlavska je velmi pestré a v rámci ešské republiky svým zp sobem výjime né. Je to zp sobeno mimo jiné r znorodou geologickou stavbou území, zna nou lenitostí zdejšího zemského povrchu, p ítomností velkých ek, velmi teplým a suchým podnebím a stejn tak i zem ísnou polohou na rozhraní karpatské a panonské oblasti. Krajinnou dominantu jifní ásti okresu B ečlav tvo í Pavlovské vrchy se svým nejvyším vrchem D vínem (550 m. n. m.). V severní ásti okresu se rozkládá lenitá Hustope ská pahorkatina, tvo ená m kkými t etihorními usazenými horninami. Nejev t-í ást B ečlavska ov-em zaujímají íroké úvaly Dyje a Moravy a p ílehlé ploché pahorkatiny. Ob í ní nivy jsou vypln ny í ními sedimenty a áste n vátými písky, které jsou obvykle p ekryty n kolikametrovými vrstvami povod ových hlín (Kordiovský ó Danihelka 1999, 7).

Ve st ední Evrop jsou rozli-ovány t í regionáln geografické oblasti: oblast hercynské st ední Evropy, alpsko-karpatská oblast a východoevropská rovina. Jifní Morava svojí polohou spadá pod oblast alpsko-karpatskou, p esn jí e eno do oblasti vn karpatských sníflenin. Vn karpatské snífleniny se táhnou po vn j-ím oblouku Karpat, p í emfl na západ mají charakter morfologicky nápadných úzkých depresí mezi Vn j-ími Západními Karpaty a ešským masivem, a p edstavovaly nejvýznamn j-í pr chod mezi rovinami severn od Karpat a Podunajím. Tento koridor byl vyuffíván jifl od paleolitu pro sledování stád zv e p í své migraci severo-jifním sm rem. Pro distribuci silicit z oblastí jifního a st edního Polska byla tato cesta vyuffívána v neolitu a eneolitu a v dob ímské tudy probíhala tzv. jantarová stezka (P íchystal 2009, 17).

Západní ást vn karpatských sníflenin je zajímavá hlavn pro své -t rky s valouny rohovec a radiolarit , které p ínesl p edch dce Dunaje b hem t etihor z prostoru zvedajících se Alp (P íchystal 2009, 17). Takové valouny í mírn zaoblené úlomky rohovec nesou n kdy erný povrch (Batík 1992, 34).

Podle ur ení M. Tomá-ka (2007) jsou na B ečlavsku nejvíce roz-í eny ernozem , nivní p dy, pelosoly, v men-í mí e hn dozem a pararendziny (obr. IV).

ernozem jsou v ešské republice roz-í eny v nejsu-ích a nejteplej-ích oblastech, kde vznikaly v raných obdobích postglaciálu pod p vodní stepí a lesostepí. Nadmo ská vý-ka výskytu ernozemí v t-inou nep esahuje hodnot 300 metr . Utvá ení terénu je p eváfn ploché, rovinaté, ov-em na jifní Morav se mohou hojn uplat ovat v pahorkatinném a dokonce vrchovinném reliéfu. Pro p dní profil je charakteristický nápadn mocný, tmav zbarvený humusový horizont, který obvykle zasahuje do hloubky 60 ó 80 cm. V sou asné dob jsou ernozem vyuffívány jako orná p da (Tomá-ek 2007, 43 ó 44).

Zejména v níflinách vystupují na v t-í plo-é nivní p dy, které jsou v R v-eobecn roz-í eny. Vypl ují plochá dna í ních údolí, zvlá-t podél v t-ích tok , p vodními porosty byly lufní lesy, druhotnými údolní louky. P dotvorným substrátem jsou výhradn nivní ulofleniny. Nivní p dy jsou vývojov velmi mladými p dami, p dotvorný proces byl asto periodicky p eru-ován akumulací inností vodního toku p í záplavách. Stratigrafie t chto p d je velmi jednoduchá. Pod nevýrazným humusovým horizontem leží p ímo mate ný substrát, tvo ený naplaveným materiálem. Barva celého profilu je obvykle hn dá nebo -edohn dá (Tomá-ek 2007, 56).

Pelosoly nejsou na na-em území p íli- siln zastoupeným typem p dy. Centrem jejich roz-í ení jsou severovýchodní a st ední echy a dále jihovýchodní Morava. Jde o velmi t flké p dy, které jsou vázány na horniny poskytující zv traliny (na Morav jsou to t etihorní vápnité i nevápnité jílovce). Hlavním p dotvorným pochodem p í vzniku pelosol bylo vedle n kdy i výrazn j-í humifikace také vnitrop dní zv trávení, které spo ívá spí-e ve fyzikálním rozvol ování slab zv tralé horniny. P dní profil tvo í zpravidla st edn hluboký humusový horizont, pod ním se nachází nevýrazn vytvo ený horizont vnitrop dního zv trávení, který se odli-uje spí-e svoji strukturou (Tomá-ek 2007, 52 ó 53).

Hn dozem se vyskytují v nífl-ím stupni pahorkatin nebo v okrajových ástech níflin. Vznikaly pod p vodními dubohabrovými lesy. Hn dozem jsou nejvíce roz-í eny mezi 200 a 450 m. n. m. Terénn se jedná hlavn o plo-iny nebo mírn ji zvl n é pahorkatiny, n kdy i vrchoviny. Pod humusovým horizontem leží slab zesv tlený horizont, který je v-ak v t-inou orbou zcela zlikvidován. V hloubce asi 30 ó 50 cm je mocný hn dý horizont obohacený o jílovou substanci. Hn dozem jsou velmi hodnotnými zem d lskými p dami, které se agronomickou hodnotou blíffí k ernozemím, ale proti nim jsou mén náchylné na vysychání (Tomá-ek 2007, 46 ó 47).

Ur itou obdobou hn dozemí jsou pararendziny na zv tralinách karbonátov -silikátových hornin (vápnité b idlice, pískovce atd.), které se uplat ují zejména na vy n lých terénních tvarech. Typickým znakem pararendzin je p ítomnost karbonát alespo ve spodní ásti profilu (Tomá-ek 2007, 51).

5. Lokality LnK na B eclavsku

Osídlení B eclavska lidem kultury LnK jak jej zachytila K. Geislerová a I. Rakovský ukazuje obr. III. ást tohoto území byla na moji fládost laskav zpracována kolegyní Bc. Barborou Tomešovou pomocí geografického informa ního systému do podoby modelu krajiny v okolí Pavlovských vrch a Novomlýnských nádrffí (obr. V).

5. 1 Katalog lokalit

Lokalita: **Bavory**

Tra : *U domu* . p. 114

Druh nález: sídli-tní objekty

Nález: keramické zlomky, kost né řídla, kamenné zrnot rky, řípaná industrie, kopytovitý klín, mazanice

Ulofení: Regionální muzeum Mikulov, inv. . A/M 1038

Literatura: Pe-ka 1990, Pe-ka 1992, Stloukal 1990

Lokalita: **Bulhary**

Tra : *Na Pískách*

Druh nález: sídli-tní objekty

Literatura: Klanicová ó Pe-ka ó Vitula 1994, Klíma 1971a

Tra : *Czapkova cihelna*

Druh nález: sídli-tní objekty

Literatura: Klanicová ó Pe-ka ó Vitula 1994

Tra : *intravilán obce*, . p. 70

Druh nález: náhodný nález

Nález: keramické zlomky a kamenná sekerka

Literatura: Klanicová ó Pe-ka ó Vitula 1994, Klíma 1973, Klíma 1978

Lokalita: **Brod nad Dyjí**

Tra : *Pod Silnicí*

Druh nález: sídli-tní objekty

Literatura: Jelínková ó Těbela 2001, Kovárník 1997

Lokalita: **Diváky**

Tra : *Nedánov*

Druh nálezů: povrchový sběr

Nález: keramické zlomky

Literatura: Mat jíková 1999, Mat jíková 2007, Košťálková Unger 1985, Unger 1985, Unger 1984, Unger 1987

Lokalita: **Dolní Vstonice**

Tra : *Intravilán obce, d m . p. 32*

Druh nálezů: depot

Nález: dva kopytovité klíny, kostěné šídlo, keramické zlomky

Uložení: muzeum Dolní Vstonice

Literatura: Klíma 1972a, Mělnický 1985, Stuchlíková a Těbela 2000, Stuchlík 2002

Tra : *Mrkovna*

Druh nálezů: kostrový hrob

Nález: nádoba a kopytovitý klín

Uložení: ARÚB

Literatura: Mělnický 1978, Mělnický 1980, Stuchlík 2002

Lokalita: **Iva**

Druh nálezů: povrchový sběr

Nález: keramické zlomky

Literatura: Kundera a Mělnický 1990, Ondráček 1960

Lokalita: **Kepice**

Tra : *Záhumenice*

Druh nálezů: náhodný nález

Nález: keramické zlomky

Literatura: Peška 1961

Lokalita: **Lednice**

Tra : *Intravilán obce*

Druh: ojedinělý nález

Nález: kopytovitý klín, stěpový materiál

Uložení: RM Mikulov, inv. . A/M 1041; A/M 9964-9986

Literatura: Klanicová 1996

Lokalita: **Mikulov**

Tra : *Jelení Louka*

Druh nálezů: povrchový sběr, sídlištní objekty

Nález: keramické zlomky, kamenné zrnitosti, kostěné předměty, třípaná industrie, broušená industrie, spondylový korálek

Literatura: Klíma 1971b, Klíma 1972b

Tra : *Pod kořínky skálou*

Druh nálezů: terénní pohledy

Nález: keramické zlomky, mazanice, korálky z fosilních dentálií

Literatura: Unger 1971a, Unger 1974

Tra : *Turold*

Druh nálezů: náhodný nález

Nález: keramické zlomky, diskovitý mlát, lichoběžníková sekerka

Literatura: Košťálková Stuchlíková 1982, Košťálková Stuchlíková Stuchlíková 1983

Lokalita: **Milovice**

Tra : *Das Unterfeld*

Druh nálezů: povrchový sběr

Nález: keramické zlomky

Literatura: Šifmá 1993

Tra : *Prostřední pole*

Druh nálezů: povrchový sběr

Nález: keramické zlomky, dvě kamenné sekerky

Literatura: Šifmá a Rakovský 1980, Šifmá 1993, Stuchlík 2002

Lokalita: **Moravská Nová Ves**

Tra : *Melesín*

Druh nálezů: sondáři

Nález: keramické zlomky, mazanice

Literatura: Klanica 1970

Lokalita: **Mu-ov**

Tra : *U betléma*

Druh nálezů: povrchový sbír, nepravidelný objekt

Nález: keramické zlomky

Literatura: Jelínková 1978, Tráková 1978

Tra : *Mühlacker*

Druh nálezů: povrchové sbírky, sídli-tní objekty

Nález: keramické zlomky

Literatura: Jelínková 1986

Tra : *Na Pískách*

Druh nálezů: povrchový sbír, sídli-tní objekty

Nález: keramické zlomky

Literatura: Jelínková 1986

Tra : *Neurissen*

Druh nálezů: povrchový sbír

Nález: keramické zlomky

Literatura: Jelínková 1986, Stuchlík 2002

Lokalita: **Pavlov**

Tra : *Dolní pole*

Druh nálezů: povrchový sbír, sídli-tní objekt

Nález: keramické zlomky

Literatura: Stuchlík 2002

Tra : *Horní pole*

Druh nálezů: povrchový sbír

Nález: keramické zlomky

Literatura: Stuchlík 2002

Lokalita: **Pasohlávky**

Tra : *U iva ské k iflovatky*

Druh nálezů: povrchový sběr

Nález: kamenný broušený artefakt

Literatura: Bartoň 1999

Lokalita: **Pohořelice**

Tra : *Klásterka*

Druh nálezů: povrchové vrstvy, sídlištní objekty

Nález: keramické zlomky

Literatura: Unger 1971b, Unger 1972b, Unger 1973, Unger 1980

Lokalita: **Sedlec u Mikulova**

Tra : *Trávkovna*

Druh nálezů: náhodný nález

Nález: keramické zlomky

Literatura: Kovárník 1983

Lokalita: **Strachotín**

Tra : *Intravilán obce, s. p. 99*

Druh nálezů: flab

Nález: keramické zlomky

Literatura: Klanicová a Měsínský 1983

Tra : *Trávkovna*

Druh nálezů: náhodný nález

Nález: keramické zlomky

Literatura: Klíma 1971c, Měsínský 1985, Stuchlík 2002

Tra : *U vazy*

Druh nálezů: kulturní vrstva

Nález: keramické zlomky

Literatura: Měsínský 1985, Stuchlík 2002, Unger 1972c

Lokalita: **Trávkovice**

Tra : *Trávkovičky*

Druh nálezů: sídlištní objekt, povrchový sběr

Nález: keramické zlomky,

Literatura: Peška 1989, Stuchlík 2002, Unger 1972a, Unger 1977

Lokalita: **Týnec**

Tra : *Hliník*

Druh nálezů: náhodný nález

Nález: keramické zlomky

Literatura: Klanicová 2000

Lokalita: **Velké Bílovice**

Tra : *Úlehle*

Druh nálezů: povrchový sběr

Nález: keramické zlomky

Literatura: Pichystalová a Klánecová 2000

Lokalita: **Velké Němčice**

Druh nálezů: náhodný nález

Nález: kamenné broušené artefakty, keramické zlomky

Literatura: Matjíšková 2002

5.2 Nálezy na jednotlivých lokalitách

Bavory *ó intravilán obce, d m . p. 114*

Výkopem základů hospodářské budovy narušil na podzim roku 1986 K. Hanák na svém pozemku před domem . 114 v Bavorech několik nepravidelných jam a kostrový hrob s keramickou výbavou. Následný záchranný výzkum mikulovského muzea odkryl na ploše cca 10 x 8 m část sídliště s lineární keramikou a zbytky dalších dvou kostrových hrobů (Peška 1990, 31).

Lokalita se nachází na východním okraji intravilánu obce a tvoří ji výrazný svah s mohutným sprašovým pokryvem skloněný k jihozápadu s nadmořskou výškou asi 252 m,

ukončený v opačném směru ve vzdálenosti asi 100 m při strmém srážem do údolí bezejmenného potoka (Peška 1992, 95).

Zhodnocení reliktní zachráněných kostrových a sádkových hrobů z východní části prozkoumané plochy se vztahuje k J. Peškovi (1992) a M. Stloukalovi (1990).

Bulhary u Na pískách

Na pravobřežní terase řeky Dyje, při silnici z Bulhar do Milovic, asi 200 m od severozápadního okraje obce se nachází poloha Na pískách. V roce 1970 provedli pracovníci expedice AÚ v Dolních Věstonicích drobný záchranný výzkum narušené kulturní vrstvy a objektů v severní, severovýchodní a východní straně terasy. Bylo zjištěno osídlení náležející LnK, velatické fázi kultury středodunajských popelnicových polí, horákovské kultury a slovanského středního a mladohradištnímu období (Klanicová-Peška-Vitula 1994, 220, Klíma 1971a).

Bulhary u Czapkova cihelna

Poloha u Czapkova cihelna se nachází ve východním cípu katastrálního území, asi 800 metrů jihovýchodně od okraje obce. Jde o výrazné, zčásti vyčleněné správné území s mírným jihozápadním kolísáním, na druhé straně ohraničené prudkým srážem, vytvořeným erozí říčního ramene Dyje. V letech 1989 - 1990 provedli pracovníci AÚ SAV Brno a RM Mikulov záchranný výzkum v rýhách pro závlahové potrubí. V těchto rýhách bylo mimo jiné zaměřeno a vzorkováno 18 objektů, náležejících kultuře s LnK, v teovské skupině a velatické fázi středodunajských popelnicových polí (Klanicová-Peška-Vitula 1994, 208-210). Pracovníci AÚ SAV v Brně provedli na jaře roku 1989 asi 200 metrů jižně od cihelny drobný záchranný výzkum. Bylo zde osovzkoumáno a zaměřeno pět objektů náležejících LnK (Klanicová-Peška-Vitula 1994, 211-212).

Bulhary u intravilán obce, dle m. p. 70

V roce 1972 upozornil spolupracovník ústavu Josef Benda z Bulhar na několik pozoruhodných nálezů. Nejrozsáhlejší nálezy učinil přímo v obci, kde v sousedství domu č. p. 70 hloubil základy pro novostavbu F. Úlehla. Bagrem uvolněné destrukce starších staveb obsahovaly hojné středověké nálezy, především keramické zboží. Staršími jsou i zlomky nádob kultury lineární. Nálezové okolnosti nebylo možné dodatečně ani spolehlivě rekonstruovat. Pocházejí bezpochyby z destrukce stavby, anebo z odpadové jámy, která mohla být zachycena v blízkosti obydlí (Klíma 1973, 98-99; Klíma 1978, 115).

V místech novostavby . p. 70 byla dále nalezena kamenná sekerka a keramika LnK. Z. Jablonický objevil při kopání rýhy pro vodovod v hloubce 80-100 cm další dvě nádoby LnK (Klanicová-Peška-Vitula 1994, 214).

Brod nad Dyjí o Pod Silnicí

Na polykulturní lokalitě v trati šPod Silnicí, na níž povrchové nálezy učinili pracovníci ARÚB D. Jelínková, O. Marek a P. Ondráček v roce 1978, byl referentně proveden v září 1997 povrchový průzkum. Ve kterém shromážděný archeologický materiál datuje nejstarší osídlení na lokalitě do období LnK a MMK. Nálezit se rozkládalo na mírném návrší na pravém břehu Dyje, západně od silnice z Brodu nad Dyjí do Novosedel (Jelínková-Čubela 2001, 154-155). Letecké snímkování lokality, provedené J. Kovárníkem (1997, 319) v roce 1994 ukázalo na výskyt v těchto pozicích zahloubených archeologických objektů.

Diváky o Nedánov

Diváky leží v kotlině jihozápadně od Klobouk, v rovině a zčásti na svahu pahorkatiny. Od západu k východu obcí protéká Divácký potok, východní částí katastru pak potok Haraska (Matjíková 1999, 151).

Archeologické nálezy v Divákách mají již svoji historii, i když ne příliš dlouhou. Díky vlastivědnému ruchu kolem klobouckého muzea se od konce 19. stol. dostávaly některé nálezy do muzeí, a to především v Kloboukách u Brna, ale i v Ostravě. Na přelomu 70. a 80. let 20. stol. byla popsána nová stanice ze starší doby kamenné u Divák a především zaal soustavný povrchový průzkum diváckého katastru J. Němečka, který od r. 1981 jako spolupracovník regionálního muzea v Mikulově objevil a zachránil stovky nálezů z více než deseti nových lokalit (Unger 1987, 15).

Roku 1982 po hluboké orbě provedl J. Němeček povrchový sběr v poloze Nedánov východně od Divák. Na svazích k potoku Haraska se mu podařilo nalézt doklady osídlení z neolitu, kromě zlomků keramiky LnK také fragmenty nádob MMK (Kotlík o Unger 1985, 42; Matjíková 1999, 153 o 156; Matjíková 2007, 156; Unger 1984, 86; Unger 1985, 9-10; Unger 1987, 17).

Dolní Vstonice o intravilán obce, d m . p. 32

Dolní Vstonice vstoupily do moravské archeologie v době, kdy se tato země už více než tisíciletí považovala za klasické území evropského paleolitu (Svoboda 2000, 21).

V poloze situované 160 ó 250 metrů východně od kostela byl nalezen při kopání studny v r. 1971 depot dvou kopytovitých klínů s fragmentárně zachovaným kostěným řídlem. Z lokality též pochází řezací stěpa a zvířecí zub. Výzkum zde vedl v roce 1971 J. Pavlica a v roce 1999 S. Stuchlík a L. Třebela (Stuchlík 2002, 94; Mělnický 1985, 209).

V září 1971 našel Josef Pavlica při hloubení nové studny na dvoře své usedlosti zlomek kostěného řídla a dva broušené dokonale tvarované neolitické kamenné nástroje. Podle typologické klasifikace podle edlohy, vytvořené Slavomilem Venclem r. 1960, lze oba předměty označit za protáhlé a středně vysoké kopytovité klíny. Boky příného profilu vykazují příbližně rovnoběžný průběh s mírným zúžením k základně. Nálezy lze připsat střední nebo mladší fázi kultury s lineární keramikou. Obdobné tvarové variace přetrvávají ještě do dalšího období kultury vypíchané, kde se však objevují tvary vyší a vyznačující se nápadně sníženým a zúženým tělem i zúžením základny. Oba kopytovité klíny jsou z kvalitního, poměrně lehkého a zejména snadno zpracovatelného materiálu, zejména vrstvené krystalické břidlice zelenavě modro-erné barvy. Při ohledání místa se nepodařilo zjistit žádné zvláštní pozorování o podrobnějších náleзовých okolnostech, neboť pouze se zahlubováním studny byly zapuštěny i betonové skrufle, které znemožňovaly jakékoli studium raženého profilu. K náleзовým okolnostem mohl Josef Pavlica jen sdělit, že popsáné předměty ležely osamoceny, bez přítomnosti dalších nálezů, dosti hluboko (165 cm) pod dnešním povrchem, zejména v povodňovém erozním pánvi, kterou přetvářela mohutná vrstva splachů, suti a naválky. Pozoruhodný je však v bezprostředních náleзовých okolnostech vzájemný vztah obou kamenných předmětů. Ležely totiž těsně nad sebou ve zúžené poloze. Tvarová dokonalost a minimální opotřebení kopytovitých klínů napovídají, že nález předmětů může pokládat nejspíše za náhodně objevený depot (Klíma 1972a, 28-29; Mělnický 1985, 209).

V listopadu 1998 bylo ve vyházené hlíně z výkopu rážičky u východní strany domu č. p. 32 nalezeno několik keramiky, které jsou podle struktury a fragmentárně zachované ryté výzdoby chronologicky určeny jako LnK. Tento nález vymezuje rozsah sídliště LnK v rámci intravilánu obce (Stuchlík a Třebela 2000, 96).

Dolní V stonice ó řekovna

Západně od obce na levém břehu Dyje při pomocné komunikaci spojující Dolní V stonice a mušovskou křižovatkou byl nalezen kostrový hrob s nádobou a kopytovitým klínem, datovaný do LnK. Výzkum vedl B. Klíma v letech 1975-1976, Z. Mělnický v letech 1976-1977, I. Rakovský v roce 1978 a L. Kundera roku 1984 (Stuchlík 2002, 94; Mělnický 1978, 118; Mělnický 1980, 108).

Iva

Obec Iva a její katastr se nacházejí v prostoru bývalého soutoku řek Jihlavy a Svratky mezi oběma vodními toky, a to v pravobřežní Svratky a levobřežní Jihlavy. Katastr Ivan leží na nejnižší terase a z větší části i v údolní nivě obou řek (Kundera-Měsíčný 1990, 147).

V. Effenberger z Píibic zjistil na katastru obce Ivan nové rozsáhlé pravěké sídliště, na kterém nasbíral zlomky nádob keramiky lineární, moravské malované, úntické a vteovské. Při průzkumu 3. 3. 1959 bylo zjištěno, že naleziště leží na mírném severním svahu asi 100 m od silnice Pohodlice u Mikulova a asi 400 m od polní cesty z Ivan ke státní silnici. Vedle dalších keramických zlomků byly získány také pazourkové nástroje a zlomek lidské lebky, z čehož lze usuzovat i na existenci blíže neurčeného pravěkého pohřebiště (Ondráček, 1960, 142).

Kepice u Záhumenice

Období kultury s lineární keramikou představuje nejstarší doložené období na poloze u Záhumenice. Doloženo je jednak stěpy z jemného plaveného materiálu, jejichž výzdobou byly hlavně ryté linie a drobné dílky a jednak zlomky nádob dobře vypálených z hlinitopísčité směsi, na nichž se více uplatnil ornament, vytvořený řadami nehtových vryp a plastickými výšlky (Peška 1961, 81).

Lednice u intravilán obce

Nejstarší stopy osídlení lokality pocházejí již ze starší doby kamenné, konkrétně se jedná o bíle patinované rohovce. Z období neolitu představuje broušená industrie a ojediněle i stěpy LnK (Klanicová 1996, 243). V prostoru prvního dvoru radnice byl nalezen neolitický kopytovitý klín (Klanicová 1996, 250).

V roce 2012 byl započat záchranný výzkum v areálu jízdáren lednického zámku. Během tohoto výzkumu byly nalezeny též doklady osídlení LnK v prostoru nádvoří. Jednalo se o keramický stěp s typickou výzdobou stupně IIa, opracovaný broušený artefakt se stopami navrtání otvoru uprostřed a nejspíše lze k tomuto období přidat i drobnou štípanou šepelku.

Mikulov u Jelení Louky

Největší zachranné akce pracovníků expedice ústavu v Dolních Věstonicích v roce 1970 byl výzkum neolitického sídliště LnK na šJelení louce u východní od Mikulova. Byl vyvolán zájem lesní správy rozšířit ornou plochu v obou polích Bulhary. V jarních měsících

zde byla provedena hluboká orba, p i nífl neu-ly pozornosti etné zlomky prav kých nádob, zví ecích kostí a kamenných zrnok rek, roztrou-ených na pom rn rozsáhlém prostoru. Záchranný výzkum byl zapo at dv ma sondami ve sm ru sever ó jih, tedy kolmo k podélné ose mírného návr-í, na n mfl se v m lkém údolí nalezi-t prostírá. Na podstatné ásti obou sond byla pod rozru-enou povrchovou vrstvou syté -edav afl na ernale hn dé barvy o i-t na nápadn b lavá afl flut okrová, pon kud pís ítá spra-. Rýsovaly se v ní proto velmi z eteln v-echny zásahy do podloflí, hlavn m lké nevelké mísovité jámy a ásti výrazn ji zahloubených flebovitých úprav (Klíma 1971b, 10 ó 11).

V-echny objekty obsahovaly tytéfl nálezy star-í i mlad-í fáze LnK, jaké byly získány povrchovým sb rem. Byly to hlavn st epy nádob, n které i ve v t-ích fragmentech, jiné zdobené typickými vzory, vřdy v-ak velmi dob e zachované a druhotn jen v malé mí e poru-ené. Krom typické sv tle -edav zabarvené tenkost nné a jemné keramiky to byly i st epy v t-ích nádob z hrubého materiálu s nehlazeným povrchem a zlomky keramického zboflí s obsahem tuhy. Provázely je zlomky mazanice, pískových zrnok rek, brousk a otlouka , více i mén opracované a opot ebené, dále drti e z valoun tvrdých hornin, p edm ty brou-ené i -típané kamenné industrie a n kolik nástroj kost ných. Voln v celém prostoru sídli-t byly roztrou-eny kosti domácích i voln flijících zví at. Za zmínku téfl stojí zlomek lidské lebky a malý spondylový korálek, které se nacházely u okraje m lké mísovité zahloubeniny. Nelze ov-em prokázat, zda pat ily skute n k sob a -lo-li tedy o roztrou-ený hrob nebo dostal-li se korálek jen nahodile do blízkosti pohozené ásti lebky mladého dosp lého mufl (Klíma 1971b, 11).

V roce 1971 záchranný výzkum na šJelení louceř pokračoval. Pozorované sídli-tní úpravy byly co do tvaru a zahloubení r zné. Nejjednodu-í a nej ast j-í byly nepravidelné mísovité a m lké snífleniny, jejichfl zahloubení dosahuje zhruba 30 cm. Pravideln ji formované jsou jámy, jejichfl dno se no í 50 ó 100 cm do podloflí. Je-t v t-ího zahloubení dosahovaly p íkopovité nepravidelné formace, provázející zpravidla okraje rozsáhlých sídli-tních objekt , charakterizovaných k lovými konstrukcemi. V dosahu t chto flebovitých útvar se také skute n rýsovaly ve fluté spra-í zcela z eteln jamky po k lech. Jejich situace tvo ila ady, z nichfl jedna byla zdvojená. Pozoruhodné bylo soust ed ní k lových jamek v místech, kde byl flabovitý p íkop p eru-en (Klíma 1972b, 23).

Mikulov ó Pod ko i í skálou

V roce 1970 objevili vojáci p i výkopových pracích lidskou lebku a rozbitou nádobku, tato skute nost byla oznámena RM Mikulov a na lokalit byla provedena záchranná akce. Lokalita

se nachází 1,5 km jižně od Mikulova na mírném svahu k východu, který směřuje k potoku. Celkem zde byly prozkoumány tři pohřebišťské jedince ve skryté poloze v objektu se stěpy a mazanicí. První pohřeb se nacházel ve 45 cm hloubce a obsahoval patrně dochovanou dřevěnou kostru v orientaci severozápad o jihovýchod. U lebky se nacházela kulovitá nádobka se zemitým dnem z hrubšího materiálu zdobená flábky, které ukončily notové dílky. Kolem pohřbu byly nalezeny další stěpy, které byly spolu se stěpy kolem druhého pohřbu slepeny v jednu nádobu. Druhý pohřeb se nacházel v hloubce 50 cm, asi 60 cm západně od prvního pohřbu. Patrně dochovaná dřevěná kostra ležela na levém boku ve stejné orientaci jako předchozí zemřelý, ruce byly skryté před obličejem. V hrobě se nacházela kulovitá nádobka z jemného materiálu s hladkým povrchem a zdobenou esovitými spirálkami ukončenými dílky a další nádobka zdobená dvěma adami rovnoběžných linií s dílkem v lomu. Třetí pohřeb se nacházel mezi prvními dvěma v hloubce asi 75 cm. Patrně dochovaná dřevěná kostra ležela na levém boku s rukami skrytými před obličejem v orientaci sever o jih. U krčních obratlů jedince se nacházely tři korálky z fosilních dentálií, dále velká kulovitá nádoba z písitého materiálu s drsným povrchem zdobeným dvěma adami nehtových dvojrýp (Unger 1971a, 12; Unger 1974, 54-55).

Podle nalezených okolností se jedná spíše o rituální pohřby, než o pohřebišťské, které byly postupně uloženy v kulturní jámě, na což poukazuje různá hloubka uložení a přítomnost stěp, mazanice a zvířecích kostí v okolí pohřbu. Skrytá poloha odpovídá LnK, podle teorie R. Tichého (1962, 292) byla keramika zařazena do stupně IIa LnK (Unger 1974, 55-56).

Pohřby byly součástí husté sídelní aglomerace LnK v Mikulově, ke které patří i jeskyně Tuřold a sídliště Na Jelení louce (Unger 1974, 56). Tyto pohřby dle mínění V. Ondruše (1972, 27) dokazují postavení dítěte ve společnosti prvních zemědělců.

Mikulov o Tuřold

Jeskyně Na Tuřoldu je nejrozsáhlejší jeskynním systémem v oblasti Pavlovských vrchů. Archeologické prameny z této jeskyně tvoří kolekci nejenom z období neolitu a eneolitu, ale i z dalších období pravěku. Soubor archeologických pramenů z neolitu představuje především keramika a v menším množství i broušená kamenná industrie. Jako nejstarší se jeví keramické zlomky LnK, které je možno zařadit do mladšího období této kultury. Jedná se především o keramické fragmenty zdobené notovými značkami a u nichž tvar je zjevný náhled na vytváření hrdla. Tento jev bezprostředně souvisí s nejmladším obdobím LnK, hlavně s obdobím tzv. áreckého stupně. Analogií k nálezům z Tuřoldu na Moravě

je Nová Ves u Oslavan a Mohelnice. Analogie z Nové Vsi u Oslavan lze spojit i s kopytovitými klíny, které zde byly nalezeny v sídlitním objektu společně s charakteristickou řáveckou keramikou. Ve Státnicích má naopak analogii kopytovitá sekerka, která náleží do stejného období. Dále byla doložena i lichoběžníková sekerka se symetrickým ostřím, tento artefakt rovněž zapadá do řáveckého rámce řáveckého stupně. Také dřevěný mlát patří do mladších fází LnK. Na základě nálezů z Mohelnice lze předpokládat, že řávecké postavení řáveckého materiálu mohlo být velmi blízké, ne-li souasně se fléliezovskou keramikou. Jelikož k archeologickým nálezům ze zničených jeskyní na Turoldu nejsou známy nálezové dokumentace, nelze blíže charakterizovat archeologický materiál z jednotlivých jeskynních vrstev (Kotlíková-Stuchlíková 1982, 75-89).

První zprávy o Turoldu se objevují koncem 18. a počátkem 19. století. Detailnější historie Turoldu se zabýval J. Skutil (1949) a uvádí osídlení LnK, MMK, Ún, Ha, Lt, SN a státnicovku. Nejpočetnější doklady pobytu lovčů pocházejí z období neolitu, do něhož patří více než polovina nálezů. Jako nejstarší v tomto období se jeví zlomky keramiky LnK, které lze zařadit do mladšího období. V této státnici byla zdobena typickým motivem notových znaků (Kotlíková-Stuchlíková-Stuchlíková 1983, 23-24).

Milovice *ó Das Unterfeld*

Nejvíce poznatků pro poznání osídlení katastru obce Milovice získal AÚ SAV v Brně při terénních odkryvech v souvislosti s budováním novomlýnských vodních nádrží v letech 1977-1985. Z neolitického období byly zjištěny doklady osídlení LnK na dvou polohách a řávecké sídlitně náleží MMK (Šifmá 1993, 149).

Ve 30. letech 20. stol. získal povrchovými sbírkami H. Freising sídlitní nálezy z období LnK, laténského a slovanského (Šifmá 1993, 153).

Milovice *ó Prost ední pole*

Východně od obce, asi 1200 metrů od kostela v Milovicích se po obou stranách silnice vedoucí z Milovic do Nových Mlýnů nachází polykulturní naleziště, které v letech 1980-1981 zkoumal M. Šifmá společně s M. Geislerem a I. Rakovským. Z povrchového sbírkami v roce 1997 byl získán zlomek keramiky a dvě kamenné sekerky (Šifmá-ó Rakovský 1980, 111; Stuchlík 2002, 97). První povrchové nálezy získal však již v roce 1930 H. Freising, dále pak byly zjištěny v letech 1955-1977. V letech 1980-1981 zde byl proveden zjišťovací výzkum, který potvrdil osídlení LnK, MMK a dalších kultur (Šifmá 1993, 153)

Moravská Nová Ves *ó Melesín*

Ve dnech 16. ó 17. prosince 1968 provedl Zdeněk Klanica sondáží v poloze šMelesínů. Nejstarší osídlení reprezentují stěpy mladší fáze lineární keramiky. Na dvou z nich jsou dobře patrné notové znaky. Trvalejší osídlení dokládají kusy mazanice, n které z nich silně vypálené. Stěpy jsou vesměs atypické, zlomky okraj zcela chybí (Klanica 1970, 71).

Mu-ov *ó U betléma*

V průběhu roku 1976 prováděl AÚ SAV v Brně zarcheologické výzkumy v rámci vodního díla Nové Mlýny. V katastru Mu-ova, v místě zvaném šBetlém, bylo při třetí výkopce získáno v této množství archeologických nálezů z více období. Chronologicky nejstarší památky, keramické zlomky LnK, pocházejí z povrchového sběru (Jelínková 1978, 111 ó 112). Na podzim roku 1976 byl v západní stěně výkopce odkryt objekt nepravidelně tvarového tvaru, který nebylo možné přesně datovat, pouze podle hrubého stěpu ze silně tuhové hlíny se usuzuje na LnK i dobu laténskou. Při dalších průzkumech bylo zjištěno, že v západní a severní stěně výkopce je mírně zvláště kulturní vrstva s ojedinělými stěpy, mezi nimi i drobný okrajový stěp datovaný do LnK (Trápková 1978, 113).

Trápková v trati šBetlém poskytl doklady o osídlení v několika pravěkých obdobích. Jde však zejména jen o osídlení sporadické. (Trápková 1978, 113).

Mu-ov *ó Mühläcker*

Na mírném návrší na pravém břehu Dyje, asi 200 m západně od mu-ovského mlýna bylo zjištěno povrchovými sběry i záchranným výzkumem v letech 1977 ó 1978 velmi husté osídlení z různých období. Tehdy bylo na tomto místě, již značně zdevastovaném zemními pracemi, prozkoumáno 116 různých objektů. Nejstarší nálezy patří LnK a MMK (Jelínková 1986, 234).

Mu-ov *ó Na Pískách*

Z povrchových sběrů z kulturní vrstvy a druhotně ze zásypu hrobů nebo sídlištních objektů byly mimo jiné získány také nálezy keramických zlomků LnK a MMK. Celkem bylo prozkoumáno 51 objektů (Jelínková 1986, 230).

Mu-ov *ó Neurissen*

Severozápadně od obce, poblíž katastru Mu-ova a Ivan, na mírném severním svahu, asi 800 metrů severně od římského kopce (Burgstall) a východně od státní silnice byly

pomocí povrchového sběru získány kolekce keramických zlomků LnK a MMK, pazourkové nástroje a zlomek lidské lebky. Povrchové sběry provedli V. Effenberger a J. Ondráček (Jelínková 1986, 240; Stuchlík 2002, 102).

Pavlov ó Dolní pole

Asi 350 m jihovýchodně od kostela v Pavlově na pravém břehu klenčického potoka je doloženo polykulturní sídliště, a to pomocí zlomků keramiky z nadložní vrstvy, sídlištní jámou a keramickými zlomky zjištěnými v roce 1984. Další polykulturní sídliště se dvěma sídlištními jámami obsahujícími zlomky keramiky a zvířecí kosti se nachází 2200 m jihovýchodně od kostela na levém břehu klenčického potoka (Stuchlík 2002, 104).

Pavlov ó Horní pole

Na pravém břehu Dyje, asi 1100 m jihovýchodně od kostela byly objeveny sídlištní objekty s nálezy keramiky, kamenné a kostěné industrie. Asi 1200 m jihovýchodně od kostela v Pavlově při pravém břehu Dyje byl proveden povrchový sběr, ze kterého pocházejí keramické zlomky (Stuchlík 2002, 104).

Pasohlávky ó U iva ské k iflovatky

Průzkum, realizovaný v rámci terénní aktivity studentů klasické archeologie FF MU Brno, se zaměřil na plochu u severovýchodního okraje katastru obce Pasohlávky. Zvýšený terén, zasahující k inundaci na pravém břehu Jihlavy, je vymezen silnicí Pasohlávky ó Iva a vodotečí, která protéká od tzv. iva ské k iflovatky k okraji lučního lesa. V nálezech získaných sběrem na zoraných polích byl zastoupen broušený kamenný artefakt, při azený LnK. Zjištěné osídlení je možné vztahovat k předchodícím starším komunikacím přes eku Jihlavu (Bartůšek 1999, 197).

Poho elice ó Klá-terka

Lokalita šKlá-terka se nachází na katastrálním území Poho elic v okrese Břeclav, mezi Pibicemi a Novou Vsí u Poho elic na nepatrně vyvýšenině pod hrází Starého rybníka. V současně době se místo zemědělsky obdělává, ale místy je podmáeno (Unger 1980, 3).

Okolí Poho elic bylo v neolitu a eneolitu intenzivně osídleno. Poho elicko, stejně jako sousední Znojensko, poskytovalo vhodné polohy pro zakládání neolitických a eneolitických sídlišť, o čemž svědčí bohaté nálezy získané při výstavbě vodní nádrže u nedalekých Pavlovských vrchů. Toto místo je též důležitě pro řešení řady otázek

jednotlivých kultur neolitu a eneolitu a jejich vztah k sousednímu území Rakouska a Slovenska. Např. otázky pronikání nositel fléliezovské kultury do oblasti LnK nebo rozšíření MMK (Unger 1980, 8).

Pravěký materiál získaný při výzkumu lokality Klá-terka pochází nejen z horních kulturních vrstev, ale i ze sídli-tních objektů, které se v té-ínou nalézaly pod slovanskými a středověkými objekty. Z celkového plánu prozkoumané plochy lze postehnout husté osídlení od neolitu až po středověk (Unger 1971b, 62; Unger 1980, 8).

LnK je doložena na lokalitě v povrchových vrstvách i sídli-tních objektech, nejbohatší nálezy pocházejí z v-ího objektu . 21. Tento objekt byl zkoumán v letech 1970 a 1971, má nepravidelný tvar 12 x 9 m. Objekt byl vyplněn -edohnou hlínou promí-enou mazanicí a stěpy, dno bylo nepravidelné a celková hloubka objektu byla 40 cm. Objekt byl určen za nejstarší jámu na zkoumané lokalitě, byl etn-í poru-en v ún-íckém a mladohradi-tním období. Pravděpodobně se jednalo o odpadní jámu nebo hliník. Na ploše 30 x 20 m se nacházel pouze tento jeden objekt -ížený k LnK. Dal-í objekty se ale mohou nacházet mimo zkoumanou plochu. Při bližším studiu materiálu LnK lze říci, že se jedná o nálezy z mlad-ího období. Na v-ín-í keramických fragmentů této kultury se vyskytovaly rýhy s notovými hlavičkami (Unger 1980, 9). Z objektu . 117 byla vyzvednuta v-í část polokulovité nádoby se zataženým okrajem. Jde o zlomek charakteristické mísy mlad-í fáze LnK (Unger 1980, 10).

Lokalita Klá-terka leží dnes více než 1 km od -í-í Jihlavy, a přece tato -íka má pro osídlení lokality zásadní význam. Je pravděpodobné, že p-í vodní -ílela lokalita na b-íhu Jihlavy nebo na n-í kterém z jejích ramen. Předpokládá se zde celá -íská osada. Přes pom-írný malý rozsah zkoumané plochy byly zachyceny poz-ístatky osad z n-íkolika pravěkých období. Tato skutečnost sv-í-í o velké výhodnosti místa pro osídlení, což mohlo být podmín-íno blízkostí vodního toku a úrodností a obd-ílavatelností okolní p-ídy. Zji-í-í nou hustotu osídlení lze do jisté míry vysv-ítlit situováním výzkumu na nepatrném návr-í, které ský-í-í dostatečnou ochranu před p-ípadnými záplavami (Unger 1980, 102-103).

V letních m-í sících let 1971 a 1972 prob-íhly druhá a t-í-í etapa výzkumu na š-í Klá-terce, které byly zam-í-íny na zkoumání kostela a p-ílehlého poh-íbi-í-í spadajících do poloviny 13. stol. (Unger 1972b, 102; Unger 1973, 79-80)

Sedlec u Mikulova *ó* *ř* *kovna*

P i t flb zeminy v nedaleké ř kovn byly poru-eny prav ké a protohistorické objekty. Kolekce nález obsahuje st epy LnK, zdobené nehtovými a rytými liniemi (Kovárník 1983, 77).

Strachotín *ó* *intravilán obce, d m . p. 99*

B hem dubna afl ervna 1981 prob hl záchranný výzkum na pozemku domu . p. 99 ve Strachotín , a to severn od vlastního rodinného domku, na míst plánované výstavby garáže a dal-ího p íslu-enství domu. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda velkomoravské poh ebi-ř , objevené v roce 1980, nepokra uje dále severním sm rem. V krátkém asovém úseku byla odkryta plocha 85 m². V hloubce 80 ó 90 cm se na podlofí rýsovalo celkem 30 objekt . Touto sondou se poda ilo mimo jiné zachytit i neolitický flab kultury s lineární keramikou (Klanicová-M ínský 1983, 47).

Strachotín *ó* *ř* *kovna*

P i pr zkumu zájmové oblasti projektované nádrfle u Nových Mlým zjistili pracovníci v stonické expedice ústavu na ja e 1970 roztrou-ené sídli-tní vrstvy ve ř kovn jifln od Strachotína. Z vrstev se poda ilo zachránit zlomky nádob kultury s lineární keramikou a dal-ích dvou v t-ích nádob z hal-tatského období. Nálezy LnK jsou pozoruhodné p edev-ím tím, fle pocházejí z níflinné polohy v prost edí hrubých ř kopísk a v t-í kulovitou nádobou, která nazna uje star-í fázi této kultury (Klíma 1971c, 78). Tř ř kovna se nachází asi 2 km východn od obce na okraji terasy u mrtvých ramen a koryt Dyje. P i povrchových pr zkumech, men-ích záchranných akcích a rozsáhlém záchranném výzkumu vedeném L. Ludikovským v letech 1978-1980 zde byly zji-t ny stopy osídlení LnK (M ínský 1985, 215).

Asi 2 km jihovýchodn od kostela byly nalezeny zlomky keramiky z roztrou-ené sídli-tní vrstvy (Stuchlík 2002, 106).

Strachotín *ó* *U vazu*

Na trati řU vazu, vzdálené 4 km jihovýchodn od obce na hranici se ř akvickým katastrem na levém b ehú Dyje, byly v roce 1971 získány z kulturní vrstvy st epy LnK (M ínský 1985, 218; Stuchlík 2002, 106; Unger 1972c, 130).

TMkvice ó TMpni ky

Rozsáhlá –t rkovna JZD se nachází na malé terase na levém břehu Dyje, asi 1600 m jihovýchodně od kostela. Z této polohy pochází rozrušený zásobní objekt a zlomky keramiky získané povrchovým sbírem J. Týma a L. M – ana v letech 1971 a 1975. Menší záchranný výzkum roku 1984 zde odkryl jámu LnK (Peška 1989, 211; Stuchlík 2002, 107).

V dubnu roku 1971 ohlásil MNV v TMkvicích mikulovskému muzeu, že při skrývce ornice ve –t rkovn JZD jsou narušeny kostrové hroby. Archeologický ústav SAV v Brně ve spolupráci s Regionálním muzeem v Mikulově provedli na lokalitě záchranný výzkum, jehož první etapa proběhla v dubnu a druhá v říjnu 1971 (Unger 1972a, 132).

V říjnu 1975 byly rozčištěny a popřesněny zdokumentovány povrchové sbírky keramických stěp, které získal L. M – an s J. Týmem v okolí TMkvic. V trati TMpni ky byly nalezeny stěpy LnK, KZP, stěpy z doby římské, stědohradištní, mladohradištní a stědovské (Unger 1977, 101).

Týnec ó hliník

Na základě stavu výzkumu v roce 2000 byly na katastru obce Týnec dokumentovány pouze tři lokality, soustřeďující se v blízkosti dnešní zástavby. Intravilán dnešní obce byl zřejmě osídlen již v mladší době kamenné, jak dokládá několik stěp z bývalého hliníku nad kostelem, které zachránil I. L. Šervinka. Stěpy jsou zdobeny nehtovými vrypy, bohužel nejsou k nálezům bližší nálezové okolnosti ani popis (Klanicová 2000, 153, 155).

Velké Bílovice ó Úlehle

Dne 1. 4. 2000 byl proveden na trati Úlehle, ležící asi 3 km severozápadně od Velkých Bílovic povrchový sběr. Ve východní části trati na temeni jednoho z jihovýchodních výběhů svahu klesajícího k bezejmennému pravému přítoku bílovického potoka byl získán v rámci počet archeologických nálezů, konkrétně 73 keramických zlomků, 13 zvířecích kostí se stopami po ezání, 7 silicitových útěpů, 1 zlomek mazanice a dva železné artefakty. Tyto počet tvořily prostorové koncentrace odrážející hlubokou orbou narušené objekty. Skrze absenci výzdoby na keramice je datování tohoto souboru obtížné. Podle keramického tsta, kvality výpalu a celkového vzhledu byly stěpy zařazeny do LnK a doby bronzové, zbývající počet rámcově do pravěku a stědovku (Pichystalová 2000, 144).

Velké N m ice

M sto Velké N m ice se nachází na í ní terase nad Svratkou s pr m rnou nadmo skou vý-kou 184 m. Západní ástí katastru protéká eka Svratka, do které se vlévají K epický, Starovický a Novoveský potok (Mat jí ková 2002, 143).

Z blíffe nespecifikovaných míst v okolí pocházejí náhodné nálezy brou-ených artefakt a keramických zlomk , které bylo mofno ur it jako LnK (Mat jí ková 2002, 154).

6. Bavory

6. 1 Geografické vymezení lokality a přírodní podmínky

Město Mikulov, v jehož blízkém sousedství se lokalita nachází, leží na jižní Moravě na 48° 48' severní šířky a 16° 38' východní délky. Podle platného horopisného členění (Demek a Mackov in 2006, 48) je Mikulov zařazen do následujících horopisných jednotek: provincie Západní Karpaty, subprovincie vnitřní Západní Karpaty, oblast Jihomoravské Karpaty, celek Mikulovská vrchovina a podcelek Pavlovské vrchy. Oblast Pavlovských vrchů patří k nejteplejším a zároveň nejsušším oblastem České republiky, roční srážky se pohybují kolem 571 mm, průměrná teplota v Mikulově je 9,6°C, nejteplejším měsícem je červenec s průměrnou 19,6°C a nejchladnějším leden s -1,5°C. Slunce svítí na tuto oblast asi 1800 hodin ročně (Vrbková 2004, 7 a 8).

Obec Bavory leží na úpatí Pavlovských kopců v chráněné krajinné oblasti Pálava pod jihozápadním svahem Stolové hory v 48° 49' severní šířky a 16° 36' východní délky. Poloha Bavory, obr. p. 114 se nachází na severovýchodním okraji obce v nadmořské výšce 252 m.

Vesnice byla založena během 13. století jako kolonizační ves na mikulovském panství. Bavory patřily do roku 1848 k mikulovskému panství, od roku 1850 přešly k politickému i soudnímu okresu Mikulov a od roku 1960 náleží k okresu Břeclav (Kordiovský a Danihelka 1999, 26).

6. 2 Přehled pravěkého osídlení na lokalitě Bavory, obr. p. 114

Na podzim roku 1986 ohlásil Jiří Šárecký z Břeclavi nález pravěkých objektů v intravilánu obce Bavory před rodinným domem K. Hanáka (obr. p. 114). Výkopem základů hospodářské budovy bylo porušeno několik sídlištních jam a kostrový hrob s keramickými mlodary (Peška 1990, 31). Z celkového počtu 25 objektů, zachycených na zkoumané lokalitě, jich Jiří Peška zadal osm do období LnK (tab. I).

K zásadním objevům náleží odkryv zbytků tří protoútnických hrobů s kostrami shodně uloženými na pravém boku ve skryté poloze s orientací jih o sever. Majitel nemovitosti neodborně vyzvedl hrob H 1 (obr. VI), kde byla uložena žena ve věku 30 a 40 let společně se dřevěným mísou a drobným pohárkem. U tohoto hrobu nelze vyloučit kamennou úpravu komory, jelikož vedle vybrané hrobové jámy leželo množství kamenů, které jinde nalezeny

nebyly. Navzdory neodbornému vyzvednutí a opatrnému uložení do země je tato kostra ze všech nejzachovělejší. Na základě délky levé ramenní kosti byl M. Stloukal (1990) schopný určit celkovou výšku zeměděle na 160,5 cm. V objektu H 4 se dochovaly v původní poloze dolní končetiny dítěte ve věku 4 až 6 let. Podobná situace byla odkryta i ve stejné hrobu H 6, kde byla zachována pouze spodní část těla dospělé ženy (obr. VII). Podle délky holenní kosti vypočítal M. Stloukal (1990) celkovou výšku na 157 cm. Pod tělem zeměděle se našel široký baňatý hrnek zdobený plastickou výzdobou s rytým křížem na dně, zlomek kamenné podlofky a za chodidly ležela v třířadové keble typu *Unio* (Peška 1990, 31; Peška 1992, 95 - 104).

Jedna zásobní jáma a pec s částečně zachovanou mazanícovou klenbou byla předefinována na základě kruhu tenké keramiky s obsahem slídy do středovku.

Kromě výše zmíněných objektů zde byly zachyceny klové/sloupové jámy (tab. III) bez původního materiálu, který by umožnil jejich datování. Vzhledem k malému rozsahu výzkumu nebylo možné sledovat v jejich uspořádání v prostoru žádný systém.

Pravěké osídlení z lokality Bavory však nepochází pouze z polohy u domu č. 114. M. Štelle zaznamenal (obr. VIII) v blízkosti staré cihelny jihovýchodně obce náhodný nález keramických stěpek LnK. Dva objekty patřící této kultuře zde byly narušeny během výkopu odvodňovací strouhy v prosinci roku 1972. Dále pak uvádí J. Šihovský k roku 1964 v severozápadní části obce dvě polohy zaazené rámcově do období kultur popelnicových polí (obr. IX).

6.3 Sídliště lidu kultury s lineární keramikou

Výzkum pod vedením J. Pešky zachytil asi 25 objektů, z nichž převážnou část tvoří stavební jámy kultury LnK nepravidelného tvaru a množství klových/sloupových jam (obr. X).

Z výplně objektů pochází především zlomky keramiky, často zdobené notovými známkami. Své zastoupení zde má i třípaná, broušená a kostná industrie, dále kamenné ruční mlýny, mazanice a v neposlední řadě množství zjevně zvířecích kostí (4 134 g celkem z objektů LnK). Pro popis jednotlivých objektů jsem zvolila formu přehledné tabulky (tab. I).

objekt	výpl	-í ka (cm)	hloubka (cm)	kosti (g)	keramika (g)
3	hn dá s obsahem mazanice	170	30	200	400
5	?	200	42	100	490
8	tmav hn dá s obsahem mazanice	434	50	1270	1500
21	tmav hn dá	420	40	2	4500
22	tmav hn dá	100	26	520	1965
26	?	112	?	2042	2240

Tab. I: Objekty kultury s lineární keramikou.

Z tabulky vyplývá, že ve všech objektech převládá keramika nad kostmi (graf 1), nejvýrazněji v případě objektu 21. Tento objekt byl z hlediska nalezených předmětů nejbohatší, celkově obsahoval kromě keramických zlomků také tři kusy třípané industrie, kopytovitý klín, řídlo, dva kusy mazanice a tři zlomky ručních mlýnů. Nejhrubším a zároveň nejhlubším objektem byl objekt číslo 5, v jeho výplni se sice nacházely pouze keramické zlomky, byl ovšem porušen jedním z protoúlníckých hrobů. Nejvíce kostí se nacházelo v objektu 26, který byl však odkryt jen částečně.

Podle notové výzdoby, která se nacházela na stěpech, soudím, že objekty číslo 3 a 5 náleží k fázi IIa, objekt 26 k fázi IIb. Notová výzdoba na keramických zlomcích z objektů 8 a 22 je zastoupena převážně fází IIa, ovšem projevuje se zde i fáze následující. Pouze v případě objektu 21 převládá tzv. degenerovaný styl notové výzdoby.

Lze předpokládat, že objekty 23 a 24 náleží těsně ke kultuře s LnK, jelikož sídlitní jámy jiné kultury se zde nenachází. Toto tvrzení však není spolehlivé, vzhledem k tomu, že ze zmíněných objektů nepochází žádný jednoznačně datovatelný materiál.

Pro úplnost uvádím též popis jednotlivých kolových/sloupových jam (tab. II), které ovšem nebylo možno přesněji datovat.

k lová/sloupová jáma	výpl	-í ka (cm)	hloubka (cm)
10	hn do-edá	35	19
11	-edá, popelavá	36	4
13	sv tle hn dá	34	14
14	tmav hn dá	20	18
15	-edo-hn dá	26	6
16	tmav hn dá	20	9
17	hn do--edá	28	18
18	tmav hn dá	48	10
19	tmav hn dá	25	10
20	tmav hn dá	26	8
24	tmav hn dá	38	9

Tab. II: Sloupové/k lové jámy.

7. Keramický materiál z lokality Bavory, . p. 114

Finálním technologickým úsekem procesu výroby neolitické keramiky bylo její vypálení, při kterém získal výrobek konečné vlastnosti jako stálost tvaru, pevnost, barvu, tepelnou izolaci a další vlastnosti. Proto bylo velmi nutné dodržovat při výpalu správné zásady. Teoreticky se vypalovaly keramické výrobky v závislosti na druhu suroviny a typu peci. Při výpalu jde v podstatě o zpevnění výrobku působením tepla, při kterém vznikají mezi mikroskopickými částicemi určitého chemického složení reakce vzájemným natavováním těchto částic, které končí slinutím. Fyzikálně-chemickými pochody v průběhu výpalu získává keramický střed mnohonásobně větší pevnost (Kovárník 1982, 103 a 104).

Doklad vypalovacích zařízení z neolitu není mnoho. Pro jejich klasifikaci bylo nutné využít alespoň dílčí etnografické údaje. Velmi důležitá z vývojového hlediska je u keramických pecí existence i absence rotu. Podle toho se pece dělí na jednokomorové a dvoukomorové. Z neolitického období se v našem prostředí vyskytují zejména typy mílových pecí nadzemní konstrukce, které jsou nejprve jednoprostorové s nízkou klenbou a později se vyskytují ve starších fázích neolitu. Jde pravděpodobně o víceúhelné zařízení, jejich využití může být předpokládáno k vypalování LnK při nižších teplotách. Příkladem mohou být mílové zahloubené pece jednoprostorové z Bylan (Kovárník 1982, 105 a 106).

7.1 Výzdoba

Zdobení lze definovat jako jakoukoli dodatečnou, pro základní funkci nádoby nikoliv nezbytnou, úpravu na jejím povrchu, která záměrně doplňuje, zvyšuje, případně zvýrazňuje technickou, sociální nebo ideologickou funkci nádoby (Pavla 1999, 193).

Základní kategorie zdobené keramiky se odlišují podle své role, jak již bylo řečeno ve této kapitole. Technické zdobení je v české LnK reprezentováno především otisky nebo krátkými rýfkami prováděnými nejčastěji prsty tvrdě nebo pomocí různých dřevěných a kostěných nástrojů. Zpočátku pokrývaly nepravidlou část nebo celý povrch nádoby, později se staly ornamentální technikou s omezeným určením. Tím bývá nejčastěji spojování puklících okolo těla nádoby (Pavla 1999, 194).

Keramika bez výzdoby je významná především svojí početností. V Bavorech dosahuje až 64% z celkového množství nalezených jedinců (graf 2). Toto číslo může být zkresleno velkou zlomkovitostí nálezů. V případě, kdy výzdoba pokrývala stěny nádoby poměrně často, může z nich pocházet více zlomků bez výzdoby, což platí především pro technicky zdobené nádoby. Archeologicky zjištěné množství nezdobených nádob je nutné proto hodnotit jako souhrn některých částí z ostatních kategorií a vlastního nezdobeného zboží. Samotné

nezdobení keramiky je snad možné pokládat za významný a kvantitativně projev st edoevropské neolitické společnosti, který mohl být spojen s rozdílnou rolí keramiky (Pavla 1999, 196).

Lineární keramiku v Bavorech je možné rozdělit na dvě typy jemného a hrubého zboží. Menší a relativně tenké nádoby spadají do typu jemného zboží. Notová výzdoba, která představuje 26% zdobených stěp, je ve všech případech provedena na jemné keramice. Rozdělení notové výzdoby zachycuje tab. 3. Stejně tak se na jemném zboží koncentruje také rytá ornamentika, která je zde nejastjím druhem zdobení (65%). Samozřejmě je opět nutno přihlídnout ke skutečnosti, že se jedná o stěpový materiál. Technická výzdoba tvoří 18% ze zdobených jedinců a nachází se převážně na hrubé keramice. Stopy červeného barviva zde zjištěny nebyly ani v jednom případě. V následující tabulce (tab. III) se nachází rozdělení jednotlivých výzdobných prvků.

Objekt	Část nádoby				Výzdoba							Výzdoba – část nádoby		
	okraj	tělo	dno	celkem	rytá	plastická	noty	Nehtové vrypy	ucho	pupek	celkem	okraj	tělo	dno
Povrchový sběr	9	28	4	41	13	4	3	1	2	2	19	0	19	0
3	2	16	0	18	5	0	1	1	0	0	6	0	6	0
5	3	23	1	27	4	0	2	1	0	0	6	0	6	0
8	5	40	4	49	13	3	5	2	1	2	21	0	21	0
21	30	136	9	175	54	6	22	3	0	6	69	0	69	0
22	9	29	4	42	5	3	2	1	1	2	10	0	10	0
26	12	36	7	55	8	3	1	1	3	0	15	0	16	0
celkem	70	308	29	407	104	19	36	10	7	12	146	0	147	0

Tab. III: Počet zdobených a nezdobených keramických fragmentů.

Jako technickou výzdobu hodnotím zdobení nehtovými vrypy, ucha a pupky. Pod pojem plastická výzdoba jsem zahrнула celkový počet ucha a pupků, výzdobu nehtovými vrypy jsem hodnotila zvlášť. V celkovém počtu zdobených stěp se vyskytují některé jedinci, na kterých se nachází kombinace více výzdobných prvků. Oproti tomu zastoupení výše uvedených druhů výzdoby bylo hodnoceno zvlášť.

7. 2 Datování

Keramika staršího stupně LnK se dosti odlišuje od dalšího vývoje této kultury. V materiálu převládá bahňatá hlína s organickou příměsí a vypálení bývá mnohdy špatné (Geislerová a Rakovský 1987, 9). Z tvarů je charakteristická nezdobená mísa na nohce i bez ní, bombovité a lahvovité tvary s širokými flábkami (Hřímalá 2008, 39). Ve výzdobě jsou typické prstové drážky, nehtové vrypy, krátké rýflky po celém povrchu nádob a široké ryté linie, tvořící různé ornamenty (Geislerová a Rakovský 1987, 9). Důležitý je motiv obřího meandru, který umožnil nejstarší horizont moravské LnK synchronizovat s fází Milanovce na Slovensku a lokalitou Brunn am Gebirge (III) v Rakousku. Ve fázi Ib byl položen základ notové výzdoby (Hřímalá 2008, 39).

Pro mladší stupeň LnK jsou typické globulární tvary z jemně plavené hlíny s vlnitým typem výzdoby tohoto stupně a notovými značkami. Masivnější kulovité nádoby bývají z hrubšího materiálu a mají prstovou nebo nehtovou výzdobu. V dalším vývoji mladšího stupně LnK se objevuje rytá páska vyplněná vpichy nebo rýflkami. Také zde dochází k výraznému posunu u výzdoby nádob, kde se rozvíjí tzv. degenerovaný styl výzdoby (Geislerová a Rakovský 1987, 10; Hřímalá 2008, 39).

Nejmladší stupeň LnK charakterizují nálezy označované jako šárecký stupeň. Typická je zejména hrubokovitá nádoba s výzdobou drobných rýflek nebo vpichů. Moravská skupina šáreckého stupně je rozšířena hlavně na západní Moravu, na Znojemsku, Brněnsku a Olomoucku. Na východní Moravě se ve středním neolitu vyvíjí místní LnK do fléliezovské skupiny, která je rozšířena hlavně na jihozápadním Slovensku a na Moravě se projevovala již koncem předchozí fáze. Charakteristickým prvkem výzdoby této skupiny jsou protáhlé záseky přetínající ryté linie. Doklady obou závěrečných fází LnK pocházejí na Bělečsku z lokality Mikulov a Tuřold (Kotouček a Stuchlíková 1983, tab. V - VI). V závěrečné fázi LnK na Moravě dominuje notová výzdoba a doznívající prvky fléliezovské skupiny, výzdoba šáreckého stylu zde zůstává minoritní (Geislerová a Rakovský 1987, 10; Hřímalá 2008, 39).

Z celkového počtu 25 odhalených objektů bylo šesti datováno za pomoci keramických stop do období kultury s lineární keramikou. Vzhledem k fragmentárnímu charakteru materiálu nebylo možno provést detailnější datování na základě tvarového zastoupení. Podle doložené výzdoby nádob, zvláště podle notové výzdoby, soudím, že se jedná o mladší fázi této kultury. Zastoupení fáze IIa (noty na koncích, v úhlech i přesečích) je téměř shodné v poměru zastoupení fáze IIb. Jednotlivé noty tvarově představují kruhy, objevují se zde

pomrnasto i noty oválné. Následující tabulka (tab. IV) zachycuje druhy použité notové výzdoby.

objekt	inv. číslo	notová výzdoba								vyplňovaná páska
		nota na linii	nota mimo linii	linie vedoucí přes notu	nota na počátku linie	nota spojující dvě linie	nota spojující dvě linie, které ji procházejí	nota spojující tři linie	linie spojující dvě noty	
3	A/M 1038.8					X				
5	A/M 1038.19				X					
	A/M 1038.22				X					
8	A/M 1038.47			X						
	A/M 1038.49		X			X				
	A/M 1038.53									X
	A/M 1038.57								X	
	A/M 1038.59				X					
21	A/M 1038.102	X			X	X				
	A/M 1038.103	X								
	A/M 1038.105					X				
	A/M 1038.108					X				
	A/M 1038.112	X								
	A/M 1038.116	X				X				
	A/M 1038.117	X								
	A/M 1038.120							X		
	A/M 1038.130	X								
	A/M 1038.131		X		X	X				
	A/M 1038.132				X	X				
	A/M 1038.133		X							
	A/M 1038.134						X			
	A/M 1038.135		X							
	A/M 1038.139	X								
	A/M 1038.145	X								
	A/M 1038.146	X								
	A/M 1038.147					X				
	A/M 1038.148	X								
	A/M 1038.150	X								
A/M 1038.160		X		X						
A/M 1038.240	X									
22	A/M 1038.210				X					
	A/M 1038.282		X							
26	A/M 1038.333		X							
povrchový sběr	A/M 1038.379					X				
	A/M 1038.403		X							

Tab. IV: Notová výzdoba.

8. Nekeramický inventář z lokality Bavory, s. p. 114

Užití kamene jako nástroje není v technologii ničím neobvyklým. Primitivní nástroje a mezi nimi i kameny používají dokonce i impanzi, kteří jsou považováni za nejbližší příbuzné lovka (Třrdla 2000, 9). Neolitické kamenné nástroje představují zachovanou část výrobních prostředků (Vencl 1960, 1).

V této kapitole se nezabývám pouze kamenným materiálem, ale také kostnou industrií, zastoupenou údly, zlomky mlecích kamenů a mazanice.

8.1 Třípaná industrie

Význam třípané kamenné industrie je nesporný, jelikož provázela lovka po většinu doby jeho existence (Třrdla 2000, 15). Třípaná industrie byla součástí hmotné kultury neolitu již během jeho zrodu na středním východu. V oblasti rozšíření páskových kultur vystupuje od nejstaršího stupně kultury s lineární keramikou (Vencl 1960, 60).

Jedním z důležitých ukazatelů při hodnocení skladby a povahy souboru třípané industrie je určení druhu použitých kamenných surovin. Využívání jednotlivých surovinových druhů pravěkými lidmi nemělo zpočátku výlučný charakter, byly používány všechny dostupné třípatelné suroviny. Teprve s rozvojem výrobních technik vzrostl i význam kvalitnějších surovin s vhodnými fyzikálními vlastnostmi (Popelka 1999, 70).

V souboru pocházejícího z výzkumu J. Pečky se nacházejí celkem čtyři kusy třípané industrie (tab. 20; tab. 34), ve kterých případech se jedná o šelky a v jednom o útl. Podle určení Ing. Petra Třrdly, Ph.D. se jedná o silicit glacienních sedimentů, rohovec typu Krumlovský les, varieta I. a silicit krakovsko- enstochovské jury. Přehled jednotlivých druhů třípané a jejich surovin z lokality Bavory uvádí tabulka V.

objekt	inv. číslo	surovina	nástroj	barva
21	A/M 1038. 99	krumlovský les I.	útl	namodralá, neprsvitná
21	A/M 1038. 100	SGS	šelka	hnědá, prsvitná
21	A/M 1038. 101	krumlovský les I.	šelka	svtlešedá, neprsvitná
povrchový soubor	A/M 1038. 383	krakovsko- enstochovská jura	šelka	svtlehnědá, prsvitná

Tab. V: Třípaná industrie.

Silicity jsou nepochybně nejvýznamnějšími surovinami na výrobu třípaných artefaktů ve střední Evropě. Do této skupiny lze zahrnout všechny druhy rohovce, včetně pazourku jako jedné z jeho variet, dále radiolarity, spongolity, lydity, bulifníky a limnosilicity. Silicity tvoří kongrece nebo vrstvy především ve vápencových horninách, pokud se usazovaly v jezerních sedimentech, jsou označovány za limnosilicity (Přichystal 2009, 45).

Základní charakteristikou tvaru každého artefaktu je vzájemný poměr jeho tří hlavních rozměrů. Poměr délky a šířky dostatečně vystihuje hranice, jimiž jsou dány a také omezeny všechny vyrobené varianty tvarů. Třída šepel se pohybuje v rozmezí 4–30 mm, jejich délka 12–78 mm. Podle délky byly šepelky určeny na kratší a delší než 40 mm (Pavla 1999, 12–14). Šepel je zvláštní tvar útupu, jehož délka je minimálně dvakrát větší než šířka. Pokud je šířka šepelky menší než 1 cm a její délka menší než 5 cm, lze ji označit za šepelku (Sklenář 1989, 9). Třída útupu se pohybuje v rozmezí 2–50 mm, jejich délka v rozmezí 10–60 mm (Pavla 1999, 13). Útup je základním polotovarem, zpravidla plochý a ostrohranný, který vznikl při odtržení od jádra. Pokud je šířka útupu větší než jeho délka, jde o tzv. široký útup (Sklenář 1989, 9). V následující tabulce (tab. VI) jsou uvedeny metrické údaje šepel z lokality Bavy.

inv. číslo	šířka (mm)	délka (mm)
A/M 1038. 100	12, 5	41
A/M 1038. 101	14	20
A/M 1038. 383	13	50

Tab. VI: Rozměry šepel.

Silicity glacienních sedimentů jsou běžné v literatuře označovány jako pazourky, toto označení je ovšem správné pouze pro část z nich, které jsou maastrichtského (křídového) stáří. Samotný pojem šglacienní v tinaeských geologů a sedimentologů chápe ve smyslu šsouvisející s ledovcem přímo i nepřímo. Kontinentální ledovec zasáhl během pleistocénu rozsáhlou plochu zahrnující severní část dnešního Německa aťž po Krušné hory, prakticky celé Polsko, většinu severních Čech, podstatnou část českého Slezska, na severní Moravě pronikl nejdále na jih Moravskou bránou aťž k hlavnímu evropskému rozvodí. Tento ledovec s sebou přinesl do severní části střední Evropy silicity z jejich rozsáhlých výskytů v Dánsku a Pobaltí. Vedle nich se mohou lokálně objevovat silicity, například krakovsko-ěnstochovské jury nebo opolské křídly (Přichystal 2009, 46–48). Z kamenného inventáře získaného výzkumem v Bavořech se jedná o šepel s odlomenou distální částí (inv. . A/M 1038.100; obr. XI).

Výzkumy v druhé polovině 20. stol. ukázaly, že rohovec typu Krumlovský les představuje nejvyšší kvalitu jihomoravskou surovinu na třídě nástroje v pravěku (Pichystal 2009, 72). Tento region je znám jako vydatný zdroj rohovců, využívaných zvláště na počátku mladého paleolitu a v neolitu. V letech 1992 a 1994 proběhl výzkum paleolitické stanice Vedrovice Ia, při kterém se ukázalo, že na východních svazích zalesněného masivu Krumlovského lesa byl dochován relikt pravěké exploatační krajiny s viditelnými nadzemními i podzemními tvary na délce několika kilometrů. Předpokládaná datace do období neolitu byla postupujícím výzkumem upřesněna a nejvyšší rozmach těžby zde spadl do eneolitu a doby bronzové (Oliva a Neruda a Pichystal 1999, 229). Jejich zastoupení nechybí ani na mnoha zkoumaných lokalitách, konkrétně se jedná o šelku inv. . A/M 1038.99 a útržku inv. . A/M 1038.101 (obr. XII, XIII).

Vrchovina Krumlovský les se rozkládá přibližně 18 až 28 km jihozápadně od Brna. Název rohovec typu krumlovský les byl zvolen podle místa nejvyššího rozšíření, ovšem makroskopicky analogické rohovce jsou známy i z jiných míst na jižní Moravě. Pro valounový povrch suroviny je charakteristické velké množství nehtovitých vrypů, které vznikly při nárazech valounů mezi sebou. Rohovec typu Krumlovský les I. v této lební oblasti představuje naprosto dominující varietu. Jejím specifickým rysem je světlá nebo středně namodralá až červená barva silicidové hmoty. Z hlediska obsahu fosilií představuje varieta KL I spongolity a lze předpokládat, že vznikla zvrácením svrchnokřídových klastických sedimentů se spongolity (Pichystal 2009, 72 a 73; Oliva a Neruda a Pichystal 1999, 237).

K nejvýznamnějším střeoevropským surovinám pro výrobu tříděné industrie jistě patří silicid krakovsko- enstochovské jury, ze kterého byla také vyrobena šelka s drobnou bilaterální reticí (inv. . A/M 1038.383; obr. XIV) získaná povrchovým sběrem.

Obliba této suroviny souvisí s její výtečnou kvalitou, dostatečnou velikostí konkrécií, rozsáhlými plošnými výskytmi a dobrou dostupností. Krakovsko- enstochovská jura je název geologické jednotky, která se geomorfologicky z velké části kryje s Krakovsko- enstochovskou vrchovinou. Významným poznávacím znakem je barva silicidové hmoty, která je u nejvíce exportované variety A dobře pravitelná a kolísá ve zřetelných odstínech (Pichystal 2009, 91 a 93).

8. 2 Broušená industrie

Broušení je technologická operace, ke které dochází záměrně vlivem kontaktu dvou povrchů za účelem změny tvaru obráběného předmětu podle předem definovaného plánu (Třrdla 2000, 21).

Broušená industrie nevzbuzuje u badatelů tolik zájmu jako industrie třípaná. Variabilita broušené industrie je považována za nízkou, a to jak po formální stránce, tak i po časoprostorové. V těchto rozdílech bývají kladeny afixy na rozhraní kultur nebo i výšších celků. Přesto byly již od 60. let postaveny základní vývojové trendy tohoto artefaktu v rámci kultury s lineární keramikou. J. Rulf (1991) doložil kvalitativní rozdíly kopytovitých klínů, plochých kopytovitých sekerek a sekerek se svislým ostřím. Ve srovnání se třípanou industrií, není u broušené příliš velká variabilita funkčních skupin. Podle makroskopicky dobře patrných stop lze hovořit více méně jen o dvou skupinách seker a teslic, které se lišily způsobem upevnění a použitím (Pavla 1999, 52).

Převládajícími horninami, které nejstarší zemědělci ve střední Evropě používali ke zhotovování broušených artefaktů, jsou metabazity ze skupiny zelených břidlic, pravděpodobně jde o metabazity typu Jizerské hory. Postupně se ukázalo, že tento typ hornin dominuje na velkých neolitických sídlištích v Moravě i Slovensku, které souvisejí s LnK, StK i se starším stupněm MMK. Zřejmě nejvýznamnější zdroj se podařilo objevit na severu České republiky v Jizerských horách (Přichystal 2009, 173–174). Také v případě kopytovitého klínu z lokality Bavory, u domu č. 114 (inv. č. A/M 1038.98; tab. 21), se jedná o metabazit typu Jizerské hory (určil Mgr. Martin Kuřava). Tento předmět pochází z obj. 21 a jeho šířka je 32 mm, délka 90 mm a výška 24 mm. Na jeho povrchu jsou zřejmé stopy po broušení a na horní a dolní ploše nese známky druhotného použití, snad jako otloukače (obr. XV).

Definice kopytovitého klínu dle Sklenářové (1989, 41) zní: švýrobní nástroj výrazně protáhlého tvaru, tříhlého, zpravidla plankonvexního. Jeho délka převládá nad šířkou.

Na základě znalostí o distribuci tohoto druhu metabazitu je zřejmé, že jeho hlavní využití prováděli lidé s kulturou lineární a vypíchanou. Jeden z hlavních proudů distribuce směřoval přes východní Čechy, což zachycují rozsáhlé dílny zpracovávající tuto horninu (Hněvčovice) a depoty polotovarů (Lípa). Surovina dále směřovala sníženinou Boskovické brázdy nebo na východ do Hornomoravského úvalu. Metabazity představují zcela dominující skupinu surovin ve starém neolitu. Jsou zjištěny i v mladších obdobích pravěku jako doklad návaznosti na předcházející období a znalostí starých neolitických exploatačních

center (Pichystal 2009, 176–184). Podrobně o vzniku a vzhledu metabazit např. P. Třída (2012).

8.3 Kostná industrie

Kostná industrie patří ke slově materiální kultury, která se neprojevuje v archeologickém obraze úmrtní k p vodní etnosti a významu. Organická sloafka p vodn p edstavovala až 70% hmotné kultury. Nálezy kostné industrie jsou redukovány chemismem p dy, fyzikálními a biologickými faktory p sobícími v kulturní vrstvě i ztrátami během samotného archeologického výzkumu (Rulf 1984, 241).

Obecně platí, že v období neolitu jsou nejhojněji používanou surovinou p i výrob kostné industrie jelení parohy a kosti skotu (tur, ovce, koza). Z jeleních paroh jsou vytvořeny p i hročené nástroje, kladiva a sekery, z kostí skotu zase šídla (Zikmundová 1956, 586).

Výběr kostí jako suroviny p i vytváření kostních nástrojů je závislý jednak na účelnosti jejich p irozeného tvaru a jednak na výskytu jednotlivých druhů zvířat na sídlištích i v určité době. Z rozboru osteologického materiálu z výzkumu na našem území vyplynulo, že p i výrob kostné industrie bylo používáno takových druhů kostí, které jimi svým p irozeným tvarem odpovídaly nejlépe budoucímu tvaru a funkci nástroje (Zikmundová 1956, 587).

Kostná industrie pocházející z lokality Bavory je zastoupena těmi šídly z obj. 8, 21 a 26 (tab. 10; tab. 19; tab. 31, tab. VII). Osteologický rozbor zde bohužel nebyl proveden. Určení jednotlivých druhů, jejichž kostí bylo použito, zde proto ponechávám budoucím badatelům. Na lokalitě bylo též objeveno v též množství (celkem 8, 14 kg) zřejmě zvířecích kostí, touto sférou jsem se ve své práci ovšem nezabývala.

Šídla lze definovat jako nástroje sloužící k propichování tvrdého materiálu, p i emfl jím nepronikají celou délkou a nemají okraje. Často tvoří nejpočetnější skupinu nálezů na lokalitě. Charakteristickým rysem šídel je ostrý hrot. Podle způsobu opracování lze rozlišit dva základní typy neolitických šídel, prvním jsou šídla ústřední a druhým plochá. Ústřední šídla vznikla podélným roztrpnutím kosti a plochá opracováním plochých zvířecích kostí (Rulf 1984, 242). Podle výsledků E. Zikmundové (1956) bylo p i výrob šídel nejčastěji používáno metapodií koz a ovcí, distálních částí pažní kosti prasete, úlomky kostí a útrpky jeleních parohů.

objekt	inv. číslo	druh řídla
8	A/M 1038.95	ploché (?)
21	A/M 1038.97	ú-t pové
26	A/M 1038.371	ú-t pové

Tab. VII: ^Třídla.

Dosavadní názory na funkci kost ných řidel se shodují na pouflití v textilní výrob a ve zpracování k flí. R zné typy řidel byly z ejm pouflívány na r zn tvrdé materiály. Ú-t pová řídla se hodila více na práci na tvrdých materiálech, jelikofl plochá řídla snadn ji podléhala zkáze (Rulf 1984, 251 ó 252). Pouflívání kosti a parohu bylo v podstat ideálním vyuffitím odpadu, který nutn vznikal p i zaji- ování potravy. Surovina pro výrobu takových p edm t vznikala neustále a denn , nemusela být získána t flbou a její výhodou byla také zna ná tvrdost kosti a relativn snadná opracovatelnost (^Třfiková 2003, 109).

8. 4 Ru ní mlýny

Mlecí kameny se ve st ední Evrop systematicky objevují afl s p íchodem nejstar-ích zem d lc kultury s lineární keramikou. asto se pro tento nejstar-í typ ru ního mlýnku pouflívá termín zrnotka, i kdyfl ne vřdy musela tato za ízení slouflit k p íprav mouky. Bylo popsáno jejich vyuffívání k roztírání barviv, mohly slouflit k drcení r zných plod , kostí, p ípadn i hornin nebo keramických st ep jako ost iva do nové keramiky. Ob asné nálezy kamen s plochami po drcení byly zaznamenány jifl v paleolitu (P ichystal 2009, 228).

Dvoudílné t ecí kameny pat í k charakteristickým archeologickým nález m v na-ích zemích od neolitu afl do doby laténské. Slouflily k rozemílání zrnité potravy, v klasickém pojetí na mletí mouky z obilí. Je t eba je odli-ovat od jiných polyfunk ních t ecích podlofek, na kterých byla roztírána ervená hlínka, nebo drceny r zné p ím si do keramiky i jiné materiály. V neolitických kulturách st ední Evropy jsou dvoudílné t ecí kameny pokládány za b flnou sou ást archeologických nález , av-ak splývají s ostatní kamennou industrií, od nífl jsou odd lovány jen řípané a brou-ené nástroje jako samostatná kategorie (Pavl 1999, 103 ó 104).

Dvoudílné neolitické mlýny je nutno d lit na dolní a horní kameny, a ty posuzovat v základních vlastnostech samostatn . Dolní nepohyblivé kameny jsou v principu v t-í, horní pohyblivé nep esahují ur itou velikost a hmotnost. A koliv n kdy bývají symetrické, obojí nejsou vzájemn zam nitelné a vyzna ují se p edev-ím charakteristicky orientovanými stopami po pouflívání (Pavl 1999, 106).

Ostatní kamenná industrie, do které jsou mlecí kameny a stopy, představují v souboru získaného výzkumem v roce 1987 celkem čtyři kusy. Surovina nebyla odborně určena. Dle mého názoru a po vzoru odborné literatury se s největší pravděpodobností jedná o zlomky dolních mlecích kamenů. Na všech kusech z objektu 21 (obr. XVII a XIX) lze pozorovat charakteristický miskovitý profil (viz. níže). Pouze jediný kus z objektu 3 (obr. XVI) může představovat polyfunkční podlofku. Pro formální klasifikaci dolních kamenů je z metrických znaků nejvhodnější délka.

Protože se však jedná o zlomkovité nálezy a celkovou délku nelze určit, náhradní možnost klasifikačního kritéria poskytuje šířka. Jednotlivé hodnoty jsou uvedeny v následující tabulce (tab. VIII).

objekt	inv. číslo	šířka (cm)	délka (cm)	výška (cm)	váha (g)
21	A/M 1038.411	15	14	5	1350
21	A/M 1038.412	20	7	8	1000
21	A/M 1038.413	12	6, 8	5	300
3	A/M 1038.414	5	7	3,5	125

Tab. VIII: Ruční mlýny.

V průběhu mletí docházelo pomocí mechanických sil, které působily na povrch kamenů, k různým typům opotřebení. Hlavní mechanická síla se skládá ze dvou složek, vertikálního tlaku a horizontálního tahu, které se kombinují s mikroskopickou únavou materiálu. Pozorovatelným důsledkem opotřebení je charakteristické zaoblení povrchu, které je u spodních i horních kamenů obdobné. Výsledkem je v obou případech trend vytváření mírně konkávní, miskovitý profil v podélné ose. V souladu s tím by měl být v příčné ose profil konvexní (Pavůl 1999, 113 a 114).

V České republice jsou celkem dobře známy suroviny drtídel kultury s lineární keramikou, nebo byly zkoumány jejich velké soubory na těchto nejznámějších lokalitách (Bylany u Kutné hory, Mohelnice a Vedrovice). Hmotnost běžných neolitických drtících podlofků se pohybuje obvykle mezi 3-8 kg. Ze sídliště LnK ve Vedrovicích bylo petrograficky zhodnoceno 1166 kamenných artefaktů tzv. ostatní industrie v etn. drtídel a mlecích podlofků. Hojně mezi nimi byly zastoupeny granitoidy (granodiorit) z blízkého brněnského masivu. Ze sedimentů sloužily na drtídelo nevápnité arkóзовé pískovce a flislepence z boskovické brázdě vzdálené od sídliště na několik kilometrů, méně byly zjištěny tertiární slídnaté křemenné pískovce (Pichystal 2009, 228 a 229).

8.5 Mazanice

Mazanice, materiál složený z hlíny a rostlinných pím sí, sloužila k omazání dřevěných stavebních konstrukcí s účelem izolace i estetiky. Zlomky vypálené mazanice s otisky dřevěných konstrukcí jsou v archeologickém kontextu dokladem stavební činnosti a případně vzácné informace o podobě nadzemních staveb a způsobu bydlení (Vařeka 2012, 105). Mazanice ovšem nepředstavují pouze části konstrukcí staveb obytných, hospodářských, výrobních a otopných zařízení. Mazanice doplňovaly také dřevěné konstrukce fortifikací (Vařeka 1995, 64).

během výzkumu v Bavorech, s. p. 114 bylo zachráněno celkem 6 kusů mazanice. Podle deskriptivního systému a databáze mazanice, které představil P. Vařeka (1995) soudím, že se jedná o atypické fragmenty bez otisků i lícování. Popis jednotlivých kusů uvádím opět formou tabulky (tab. IX).

objekt	inv. číslo	šířka (cm)	výška (cm)	délka (cm)	váha (g)	barva
3	A/M 1038.415	7,5	4,5	3,7	70	oranžová
3	A/M 1038.416	4,8	3	5	40	oranžová
3	A/M 1038.417	4	4,6	5,5	40	oranžová
3	A/M 1038.418	5,5	2,5	3	40	oranžová
21	A/M 1038.419	8	5,2	5	110	černo-šedá oranžová
21	A/M 1038.420	6	1	3,7	23	černo-šedá oranžová

Tab. IX: Mazanice.

Soubor fragmentů mazanice z lokality Bavory nenabízí velké množství informací pro poznání stavební kultury sledovaného období. Nelze s jistotou vyloučit, že některé zlomky pocházejí z konstrukce raně středověké pece (obj. 12), přestože byly oba objekty s nálezy mazanice datovány do období kultury s lineární keramikou. Zlomky z objektu 21 a jeden kus z objektu 3 (A/M 1038.418) nesou i stopy po vypálení (obr. XX a XXI). Vzhledem k malému rozsahu zkoumané plochy nelze určit, zda mohly být zachráněny kusy pro vodní součástí omazání stěn stavby i konstrukce otopného zařízení.

9. Závěr

Kultura s lineární keramikou je dnes badateli vnímána jako první kultura, její nositele lze jistě označit za zemědělce, kteří výrazně změnila své okolí. Její počátky se ve střední Evropě kryjí s počátky neolitu. Přechod od mezolitického k neolitickému způsobu obživy označil V. Gordon Childe v 1. pol. 20. stol. za neolitickou revoluci, která přinesla novou kvalitu ve vývoji lidstva.

Kultura s lineární keramikou vznikla poté, co se lidé hromadící na severu Karpatské kotliny promíchali s nositeli kultur Starčevo a Körös. V severní části Karpatské kotliny se též podle názoru většiny badatelů vyvinuly dvě větve kultury s LnK, odkud se dále šířily do střední Evropy. Na naše území zasáhla její západní větve kolem poloviny 6. tisíciletí př. n. l.

Během poměrně krátkého časového období se kultura s LnK rozprostřela na ohromném území střední Evropy a postupně osídlila i oblasti Francie, Belgie, Ukrajiny i Moldávie. Zanechala za sebou pověštinou památky sídlištního typu. Základní a nejvýraznější jednotkou takového sídliště byly ačkoliv kolik desítek metrů dlouhé domy nadzemní konstrukce. Keramika, a zvláště její výzdoba, se stala základním chronologickým prvkem.

Jednotlivě se nejstarší fáze oproti mladším odlišuje tzv. bahnitým materiálem se silnou organickou příměsí. Asi nejvýraznějším vývojovým ukazatelem se stala notová výzdoba, která se ve větší míře uplatňuje v mladší, druhé fázi LnK. V závěru vývoje této kultury lze spatřit v notové výzdobě značnou změnu a pod vlivem fléliezovské skupiny a áreckého typu se postupně přerodila v kulturu s keramikou vypíchanou.

První nálezy lidu kultury s LnK na Moravě byly publikovány již ve druhé polovině 19. stol. Na počátku století dvacátého publikoval I. L. Ševčík též o neolitu na Moravě a kulturu s LnK rozdělil na dva stupně. Také uvedl do povědomí odborné veřejnosti termín kultura volutová i pásková. Velká zásluha v rozvoji poznání o kultuře s LnK patří R. Tichému, který v 60. letech 20. stol. definoval její nejstarší fázi a mimo jiné provedl také soupis všech do té doby známých moravských lokalit LnK. O jeho základní dělení se periodizace moravské LnK opírá dodnes, poslední korekce se jí dostalo v roce 1998 díky práci Z. Šifmákové.

Prostředí okresu Břeclav patří k archeologicky velmi zajímavým oblastem České republiky. Přestože je toto území spojováno hlavně s obdobím pavlovienu, došlo zde archeologické výzkumy osídlení již od starého paleolitu. V období mladší doby kamenné představovalo Břeclavsko svojí polohou i přírodními podmínkami velmi výhodné prostředí pro zakládání osad prvních zemědělců. V 80. letech 20. stol. zde uvádí K. Geislerová

a I. Rakovský na 40 lokalit LnK. Za nejvtí akci, se kterou byl spojen i archeologický pr zkum, lze pokládat výstavbu novomlýnských nádrží. Tato skute nost je také d vodem, že nejvíce doloflených lokalit se soust edí práv v jejich okolí a dnes se také nachází v zatopených oblastech, jak ukazuje téfl obr. V.

Na základ literatury a zpráv o výzkumech se mi poda ilo vytvo it katalog o 33 polohách na 21 lokalitách jednozna n p i azených k LnK. N které z lokalit p vodn uvedených v katalogu K. Geislerové a I. Rakovského jsou azeny rámcov do neolitu. Tyto lokality jsem, vzhledem k tomu, že se mi p ímé osídlení lidem LnK doloflit nepoda ilo, do svého katalogu neza adila.

Zvlátní pozornost jsem ve své práci soust edila na nálezy z lokality Bavory, které jsem detailn zpracovala. V roce 1986 byl ohlá-en nález n kolika prav kých objekt na pozemku majitele domu . p. 114 a v roce následujícím zde prob hl záchranný výzkum pod vedením J. Pe-ky, který p i adil celkem osm objekt ke kultu e s lineární keramikou.

Na zkoumané plo-e byly odkryty sídli-tní objekty a sloupové i k lové jámy. Z jejich výpln pochází p edev-ím keramický materiál st epového charakteru, kamenné i kost né nástroje a n kolik kus mazanice.

Podle dochované výzdoby na jednotlivých keramických fragmentech jsem tuto lokalitu p i adila k mlad-í fázi kultury s LnK.

V uspo ádání jednotlivých objekt a sloupových/k lových jam nebylo mofné sledovat fládné systematické uspo ádání v prostoru. Celkový rozsah sídli-t s nejvtí pravd podobností pokračoval i za hranicemi plochy, na které byl výzkum proveden. Skute nost, že osídlení lidem kultury s LnK na lokalit Bavory není ojedin lá, potvrzují téfl náhodné nálezy z okolí staré cihelny, které odevzдал Regionálnímu muzeu Mikulov J. Seitr. Dal-í sídli-t v nejbliž-ím okolí se nachází v Mikulov na Jelení louce. Nálezy ze zde odkrytých objekt umofnily lokalitu datovat do období star-í a mlad-í fáze LnK. Soubor nález z t chto dvou sídli- si je podobný, samoz ejm vzhledem k rozsahu odkryté plochy je mikulovský nálezový fond bohat-í. Je tedy mofné, že tyto dv lokality spole n s doklady osídlení v jeskyni Turoid a poh by v poloze Pod ko i í skálou tvo ily jednu oblast osídlení lidu s LnK na Mikulovsku.

Poh by, které by s lokalitou Bavory mohly souviset, prozatím nejsou známy. Informace o zmi ovaném sídli-ti jsou téfl ovlivn ny stavem výzkumu.

10. Seznam použité literatury

Bartůšek, R. 1999: Pasohlávky (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 1997 a 1998, Brno, 197.

Batík, P. 1992: Geologická mapa Národního parku Podyjí, Praha.

Čiřmář, M. 1993: Archeologické lokality na katastru obce Milovice (okr. Břeclav). Jifní Morava. Vlastivědný sborník, ro. 29 a sv. 32, Brno, 149 a 157.

Čiřmář, Z. 1998: Nástin relativní chronologie lineární keramiky na Moravě. Časopis moravského muzea LXXXIII, 105 a 139.

Čiřmář, Z. 2008: Kultura s lineární keramikou. In: Čiřmář, Z. (ed.): Život a smrt v mladší době kamenné, Brno, 38 a 44.

Čiřmář, M. a Rakovský, I. 1980: Zpráva o povrchovém sběru v Milovicích. Přehled výzkumů 1977, Brno, 111.

Demek, J. a Mackovčin, P. (eds) 2006: Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny, Brno.

Furmánek, V. a Ruttkay, A. a Týčka, S. 1991: Dejiny dávnovekého Slovenska, Bratislava.

Geislerová, K. a Rakovský, I. 1987: Břeclavsko v mladší době kamenné, Mikulov.

Jelínková, D. 1978: Zachraňovací výzkumy v katastru obce Muřova (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 1976, Brno, 111 a 112.

Jelínková, D. 1986: Archeologické lokality na katastru obce Muřov (okr. Břeclav). Stav ke dni 31. 12. 1983. Jifní Morava, Vlastivědný sborník, ro. 22 a sv. 25, Brno, 227 a 242.

Jelínková, D. a Třebela, L. 2001: Brod nad Dyjí (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 2002, Brno, 154-155.

Klanica, Z. 1970: Sondážní práce u Moravské Nové Vsi (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 1968, Brno, 70 - 71.

Klanicová, E. 1996: Archeologické lokality na katastru obce Lednice (okr. Břeclav). Jifní Morava. Vlastivědný sborník, ro. 32 a sv. 35, Brno, 243-258.

- Klanicová, E. 2000: Archeologické lokality a nálezy na území obcí Týnec, Tvrdonice a Kostice. Jihní Morava. Vlastivědný sborník, ro. 36 o sv. 39, Brno, 153 o 172.
- Klanicová, E. o Mělnický, Z. 1983: Archeologické výzkumy na katastru obce Strachotín v roce 1981 (okr. Břeclav). Pehled výzkum 1981, Brno, 47 - 48.
- Klanicová, E. o Peška, J. o Vitula, P. 1994: Archeologické lokality na katastru obce Bulhary. Jihní Morava. Vlastivědný sborník, ro. 30 o sv. 33, Brno, 205 o 224.
- Klíma, B. 1971a: Zachraovací akce u Bulhar (okr. Břeclav). Pehled výzkum 1970, Brno, 78 o 79.
- Klíma, B. 1971b: Neolitické sídlišt u Mikulova (okr. Břeclav). Pehled výzkum 1970, Brno, 10 o 11.
- Klíma, B. 1971c: Nálezy ze štěrkovny u Strachotína (okr. Břeclav). Pehled výzkum 1970, Brno, 78.
- Klíma, B. 1972a: Nález kopytovitých klín v Dolních Věstonicích (okr. Břeclav). Pehled výzkum 1971, Brno, 28 o 29.
- Klíma, B. 1972b: Zachraovací výzkum neolitického sídlišt u Mikulova (okr. Břeclav). Pehled výzkum 1971, Brno, 23 o 24.
- Klíma, B. 1973: Další nálezy z Bulhar (okr. Břeclav). Pehled výzkum 1972, Brno, 98 o 99.
- Klíma, B. 1978: Nové nálezy v Bulharech (okr. Břeclav). Pehled výzkum 1976, Brno, 115.
- Klíma, B. 1986: Nejstarší osídlení Břeclavska, Mikulov.
- Kordiovský, E. o Danihelka, J. 1999: Brána do kraje, Mikulov.
- Košťák, P. o Stuchlíková, J. 1982: Neolitické a eneolitické nálezy z jeskyn Turold u Mikulova, okr. Břeclav. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, E 27, Brno, 75 o 90.
- Košťák, P. o Stuchlík, S. o Stuchlíková, J. 1983: Mikulov o Turold. Archeologické nálezy sbírky regionálního muzea v Mikulov, Mikulov.

- Košťák, P. a Unger, J. 1985: Neolitická sídliště lidu s moravskou malovanou keramikou u Divák, okr. Břeclav. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, E 30, Brno, 41 a 72.
- Kovárník, J. 1982: K výrobní technologii neolitické keramiky. In: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, E 27, Brno, 103 a 116.
- Kovárník, J. 1983: Archeologické nálezy na jižní a jihozápadní Moravě. Přehled výzkumů 1981, Brno, 76 a 79.
- Kovárník, J. 1995: Dějiny archeologických výzkumů na jihozápadní Moravě. Sborník příspěvků předložených na I. obnoveném sjezdu moravskoslezského archeologického klubu v Moravských Budějovicích, 16. a 17. srpna 1995, Brno, 23 a 30.
- Kovárník, J. 1997: 10 let letecké archeologie na Moravě (a v bývalém Československu) 1983-1993. Přehled výzkumů 1993-1994, Brno 1997, 311-331.
- Kozłowski, K. a Kaczanowski, P. 1998: Wielka historia Polski. Tom 1. Najdawniejsze dzieje ziem polskich (do VII. w.), Krakow.
- Kozłowski, J. a Kozłowski, S. K. 1977: Epoka kamienia na ziemiach Polskich, Warszawa.
- Kundera, L. a Mělnický, Z. 1990: Archeologické lokality na katastru obce Ivačice (okres Břeclav). Jižní Morava. Vlastivědný sborník ročník 26 a sv. 29, Brno, 147 a 155.
- Lenneis, E. 1995: Altneolithikum: Die Bandkeramik. In: Lenneis, E. a Neugebauer-Maresch, Ch. a Ruttkay, E.: Jungsteinzeit im Osten Österreichs, Wien, 11 a 43.
- Lenneis, E. 2010: Zur Chronologie der älteren Linearbandkeramik in Österreich. In: Músteková, J. a Pavúk, P. a Kalábková, P. a Kovár, B.: PANTA RHEI. Studies in chronology and central development of South-East and central Europe in Earlier prehistory presented to Juraj Pavúk on the occasion of his 75. Birthday, Bratislava, 189 a 200.
- Lenneis, E. a Stadler, P. 1995: Zur Absolutchronologie der Linearbandkeramik aufgrund von ¹⁴C-Daten. Archäologie Österreichs 1995 6/2, Wien, 4 a 12.
- Mateiciucová, I. 2008a: Neolitizace střední Evropy a vznik kultury s lineární keramikou. In: Mělnický, Z. (ed.): Život a smrt v mladší době kamenné, Brno, 30 a 37.

- Mateiciucová, I. 2008b: Talking Stones: The Chipped Stone Industry in Lower Austria and Moravia and the Beginnings of the Neolithic in Central Europe (LBK), 5700 ó 4900 BC. Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque 4. Brno 2008.
- Mat jíková, A. 1999: Archeologické lokality na katastru obce Diváky, okr. B eclav. Jifní Morava. Vlastiv dný sborník ro . 35 ó sv. 38, Brno, 151 ó 168.
- Mat jíková, A. 2002: Archeologické lokality na katastru obce Velké N m ice, okr. B eclav. Jifní Morava. Vlastiv dný sborník ro . 38 ó sv. 41, Brno, 143 ó 155.
- Mat jíková, A. 2007: Archeologické lokality na katastru obce Diváky, okres B eclav. Jifní Morava. Vlastiv dný sborník ro . 41 ó sv. 46, Brno, 151-168.
- M ínský, Z. 1978: Záchranný výzkum v nové -t rkovn n. p. Ingstav u Dolních V stonic (okr. B eclav). P ehled výzkum 1976, Brno, 118 ó 119.
- M ínský, Z. 1980: Pokra ování záchranného výzkumu v nové -t rkovn n. p. Ingstav u Dolních V stonic (okr. B eclav). P ehled výzkum 1977, Brno, 108 ó 109.
- M ínský, Z. 1985: Archeologická topografie katastrálních území v oblasti vodního díla Nové Mlýny (okres B eclav). Jifní Morava. Vlastiv dný sborník ro . 21 ó sv. 24, Brno, 205-220.
- Oliva, M. ó Neruda, P. ó P ichystal, A. 1999: Paradoxy t flby a distribuce rohovce z Krumlovského lesa. Památky archeologické XC, Praha, 229 ó 318.
- Ondrá ek, J. 1960: Nové sídli-t s volutovou, mor. malovanou, ún tickou a v te ovskou keramikou. P ehled výzkum 1959, Brno, 142.
- Ondru-, V. 1972: D tské poh by na neolitickém sídli-ti ve Vedrovicích. asopis moravského muzea LVII, Brno, 27 ó 35.
- Pavl , I. 1972: Vývoj eského bádání o neolitu. Archeologické studijní materiály 10/1, Praha, 26 ó 33.
- Pavl , I. 1999: íivot na neolitickém sídli-ti v Bylanech u Kutné Hory na základ situa ní analýzy artefakt , Praha.
- Pavl , I. ó Zápotocká, M. 2007: Archeologie prav kých ech 3 ó neolit, Praha.

- Pavúk, J. 2004: Early Linear Pottery Culture in Slovakia and the Neolithisation of the Central Europe. In: Lukes, A. a Zvelebil, M.: LBK Dialogues, Oxford, 71 a 82.
- Peška, J. 1989: Archeologické lokality na katastru obce Těmkevce (okr. Břeclav), stav ke dni 31. 12. 1987. Jifní Morava. Vlastivědný sborník, ro. 25 a sv. 28, Brno, 241 a 250.
- Peška, J. 1990: Záchraný výzkum v Bavorech (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 1987, Brno, 31.
- Peška, J. 1992: Protoúnikové hroby z Mikulova-Bavor. Časopis moravského muzea LXXVII, v díle společenské, Brno, 95 a 105.
- Peška, J. a Rakovský, I. 1990: Břeclavsko v pozdní době kamenné, Mikulov.
- Peška, I. 1961: Těti výzkumná sezóna v Kopicích u Hustopejí. Přehled výzkumů 1960, Brno, 80 - 82.
- Pleiner, R. a Rybová, A. 1978: Pravěk dřívech, Praha.
- Podborský, V. a kol. 1993: Pravěk dříve Moravy, Brno.
- Podborský, V. 1994: Rudolf Tichý zeměl. Pravěk, Nová řada 2, 1992, Brno, 376.
- Podborský, V. 1995: Vzpomínka na Jaroslava Palliardiho (20. 2. 1861 a 12. 3. 1922). Sborník příspěvků předložených na I. obnoveném sjezdu moravskoslezského archeologického klubu v Moravských Budějovicích, 16. a 17. srpna 1995, Brno, 19 a 22.
- Podborský, V. 2000: 130 let od narození I. L. Ševčinky. Pravěk, Nová řada 9, Brno, 461 a 464.
- Popelka, M. 1999: K problematice dřevěné industrie v neolitu dříve. Praehistorica XXIV, Praha, 7 a 122.
- Přichystal, A. 2009: Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy, Brno.
- Přichystal, A. a Týmíd, M. 2011: Kamenná industrie z birituálního pohřebiště LnK v Kralicích na Hané, okr. Prostějov. Praehistorica XXIX, otázky neolitu a eneolitu na našich zemích. Sborník referátů z 28. Zasedání badatelů pro výzkum neolitu a eneolitu (nejen) dříve, Moravy a Slovenska. Měsíčník 28. 9. a 1. 10. 2009, Praha, 323 a 342.

- Pichystal, M. a Měcová, R. 2000: Velké Bílovice (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 2000, Brno, 144.
- Rulf, J. 1984: Příspěvek k poznání neolitické kosterní industrie v Čechách. Archeologické rozhledy XXXVI, Praha, 241-260.
- Rulf, J. 1991: Polished stone industry. In: Pavlů, I. a Rulf, J. et al.: Stone industry from the Neolithic site of Bylany, Památky archeologické LXXVII, Praha, 304-330.
- Sklenář, K. 1989: Archeologický slovník 1. Kamenné artefakty, Praha.
- Sklenář, K. a Sklenářová, Z. 2005: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů, Praha.
- Skutil, J. 1949: Ještě k jihomoravskému krasu pavlovských kopců, československý kras II., 156-164, 179-189.
- Soudský, B. 1954: K metodice typologie volutové keramiky. Památky archeologické XI, 5-24.
- Stadler, P. 2004: Die frühneolithische Siedlung von Brunn am Gebirge, Flur Wolfholz - aktuelle Forschungsergebnisse. Verein für NÖ Landeskunde 4, Laueremann Ernst, Rosner Willibald: Archäologische Forschungen in Niederösterreich, 2010, 7-16.
- Stadler, P. 2005: Settlement of the Early Linear Culture at Brunn am Gebirge, Wolfholz site. Documenta Praehistorica XXXII, 269-278.
- Steklá, M. 1959: Typologie vypíchané keramiky. Archeologické rozhledy XI, 257-260.
- Stloukal, M. 1990: Protoúnětické kostry z Bavor (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 1987, Brno, 31-32.
- Stocký, A. 1926: Pravek země české I. Věk kamenný. Praha.
- Stuchlík, S. (ed.) 2002: Oblast vodního díla Nové Mlýny od pravěku do středověku, Brno.
- Stuchlík, S. a Měbela, L. 2000: Dolní Věstonice (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 1999, Brno, 96.
- Svoboda, J. A. 2000: Dolní Věstonice a Pavlov. Historie a současnost archeologického fenoménu. Jihlavská Morava. Vlastivědný sborník ročníku 36-39, Brno, 21-43.

- Svoboda, J. A. 2002: Lovci a sbírači v paleolit a mezolit. In: Stuchlík, S. (ed.): Oblast vodního díla Nové mlýny od pravku do stědovku, Brno, 31-71.
- Šebela, L. 2002a: Vývoj neolitického osídlení pod Pavlovskými vrchy. In: Stuchlík, S. (ed.): Oblast vodního díla Nové mlýny od pravku do stědovku, Brno, 72-112.
- Šebela, L. 2002b: Vývoj eneolitického osídlení pod Pavlovskými vrchy. In: Stuchlík, S. (ed.): Oblast vodního díla Nové mlýny od pravku do stědovku, Brno, 113-147.
- Šefíková, M. 2003: Experimentální výroba kostních a parohových předmětů v pravku. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4/2003, Hradec Králové, 109-115.
- Šída, P. 2012: Metabazit z Jizerských hor. Hornina a historie jejího poznání. Čiivá archeologie 14/2012, Hradec Králové, 16-20.
- Štuka, S. 1980: Praveké hrnářství, Bratislava.
- Štrdla, P. 2000: Zhodnocení technologií výroby kamenných nástrojů. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 1/2000, Hradec Králové, 9-36.
- Tichý, R. 1960: K nejstarší volutové keramice na Moravě. Památky archeologické LI, Praha, 415-441.
- Tichý, R. 1962: Osídlení s volutovou keramikou na Moravě. Památky archeologické LIII, Praha, 254-305.
- Točík, A. 1970: Slovensko v mladší době kamennej. Bratislava.
- Tomásek, M. 2007: Půdy České republiky, Praha.
- Trávková, Z. 1978: Zachraňovací akce v Mušově (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 1976, Brno, 113-114.
- Umgeher-Mayer, S. a Aczél, E.-K. a Krenn-Leeb, A. 2011: Die ältesten Siedler. Archäologie Österreichs 22/1, Wien, 3-10.
- Unger, J. 1971a: Nález tří detských hrobů s volutovou keramikou u Mikulova (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 1970, Brno, 12.

- Unger, J. 1971b: Výzkum na šKlá-terce u Poholic roku 1970 (okr. B eclav). P ehled výzkum 1970, Brno, 62.
- Unger, J. 1972a: Záchranný výzkum u T akvic (okr. B eclav). P ehled výzkum 1971, Brno, 132.
- Unger, J. 1972b: Výzkum na šKlá-terce u Poholic roku 1971 (okr. B eclav). P ehled výzkum 1971, Brno, 102.
- Unger, J. 1972c: Zji- ovací výzkumy u Strachotína (okr. B eclav). P ehled výzkum 1971, Brno, 130.
- Unger, J. 1973: Výzkum na šKlá-terce u Poholic roku 1972 (okr. B eclav). P ehled výzkum 1972, Brno, 79 ó 80.
- Unger, J. 1974: Poh by lidu s keramikou volutovou u Mikulova, okres B eclav. Archeologické rozhledy XXVI, Praha, 54 ó 56, 107 ó 108.
- Unger, J. 1977: Prav ké a st edov ké nálezy ze T akvic (okr. B eclav). P ehled výzkum 1975, Brno 101.
- Unger, J. 1984: Záchranný výzkum a povrchové sb ry na katastru Divák, okr. B eclav. P ehled výzkum 1982, Brno, 86.
- Unger, J. 1985: P ír stky archeologického pracovi-ť regionálního muzea v Mikulov v letech 1974 ó 1983, Mikulov.
- Unger, J. 1987: Sv dectví archeologických nález . In: Janák, J. a kol. 1987: Diváky. Z d jin Habr vky brat í Mr-tík . Vlastiv dná knihovna moravská, sv. 45, Brno, 15 - 32.
- Unger, J. a kol. 1980: Poholice ó Klá-terka. Prav ké sídli-ť , slovanská osada a zaniklá st edov ká ves, Praha.
- Va eka, P. 1995: Nálezy mazanice v archeologických strukturách ó deskriptivní systém a databáze MAZANICE. Archeologické fórum, ro . 4, 59 ó 64.
- Va eka, P. 2012: Mazanice. In: Kuna, M. ó N mcová, A. a kol.: Výpov sídli-ťního odpadu, Praha, 105 ó 110.

Vecl, S. 1960: Kamenné nástroje prvních zemí ve střední Evropě. Sborník Národního muzea v Praze, řada A o historie, sv. XIV, č. 1 a 2, Praha.

Vrbková, S. (red.) 2004: CHKO Pálava. Národní rezervace, Mikulov.

Zikmundová, E. 1956: Použití zvířecích kostí při výrobě nástrojů a ozdobných předmětů. Památky archeologické XLX, Praha, 583 a 588.

Seznam příloh:

Obr. I: Soupis lokalit LnK na Moravě dle R. Tichého (1962).

Obr. II: Srovnání osídlení Moravy kulturou s LnK podle představy V. Podborského (1993) a R. Tichého (1962).

Obr. III: Osídlení Břeclavska lidem kultury s LnK podle Geislerové a Rakovského (1987).

Obr. IV: Pědy na jihní Moravě dle Tomáška (2007).

Obr. V: Geografický model části území Břeclavska s vyznačenými lokalitami popisovanými kulturu s LnK.

Obr. VI: Neodborně vybraný hrob H1 jak jej zachytil J. Peška (1992).

Obr. VII: Zachráněná část hrobu H6 zachycená na snímku J. Pešky (1992).

Obr. VIII: Záznam M. Těšleho o dokladech LnK v Bavorech.

Obr. IX: Záznam J. Říhovského o nálezech kultury popelnicových polí na katastru obce Bavory.

Obr. X: Záznam J. Pešky o lokalitě Bavory, u domu č. 114.

Obr. XI: Úpěl z objektu 21 (A/M 1038. 100).

Obr. XII: Úpěl z objektu 21 (A/M 1038. 99).

Obr. XIII: Úpěl s odlomenou distální částí z objektu 21 (A/M 1038. 101).

Obr. XIV: Úpěl získaná povrchovým sbírem (A/M 1038. 383).

Obr. XV: Kopytovitý klín z objektu 21 (A/M 1038. 98).

Obr. XVI: Zlomek ručního mlýnu i kamenné podložky z objektu 3 (inv. č. A/M 1038.414).

Obr. XVII: Zlomek ručního mlýnu z objektu 21 (inv. č. A/M 1038. 411).

Obr. XVIII: Zlomek ručního mlýnu z objektu 21 (inv. č. A/M 1038.413).

Obr. XIX: Zlomek ručního mlýnu z objektu 21 (inv. č. A/M 1038.412).

Obr. XX: Zlomky mazanice z objektu 3.

Obr. XXI: Zlomky mazanice z objektu 21.

Tab. 1: Celková situace na lokalitě Bavory, u domu . 114 podle dokumentace J. Pe-ky.

Tab. 2: Celková situace na lokalitě Bavory, u domu . 114 po skrývce na základě podklad z dokumentace J. Pe-ky.

Tab. 3: Sloupové/kolové jámy z lokality Bavory, u domu . 114 podle záznamu J. Pe-ky.

Tab. 4: Kresebná dokumentace objektu 23 podle záznamu J. Pe-ky.

Tab. 5: Kresebná dokumentace objektu 3 na základě podkladu J. Pe-ky a jeho obsah.

Tab. 6: Kresebná dokumentace objektu 5 na základě podkladu J. Pe-ky a jeho obsah.

Tab. 7: Kresebná dokumentace objektu 8 podle předlohy J. Pe-ky a jeho obsah.

Tab. 8: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 8.

Tab. 9: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 8.

Tab. 10: Kresebná dokumentace kostěného řídla z objektu 8.

Tab. 11: Kresebná dokumentace objektu 21 podle podkladu J. Pe-ky a jeho obsah.

Tab. 12: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 21.

Tab. 13: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 21.

Tab. 14: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 21.

Tab. 15: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 21.

Tab. 16: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 21.

Tab. 17: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 21.

Tab. 18: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 21.

Tab. 19: Kresebná dokumentace kostěného řídla z objektu 21.

Tab. 20: Kresebná dokumentace šepelí z objektu 21.

Tab. 21: Kresebná dokumentace kopytovitého klínu z objektu 21.

Tab. 22: Kresebná dokumentace objektu 22 podle záznamu J. Pečky a jeho obsah.

Tab. 23: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 22.

Tab. 24: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 22.

Tab. 25: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 22.

Tab. 26: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 26.

Tab. 27: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 26.

Tab. 28: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 26.

Tab. 29: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 26.

Tab. 30: Kresebná dokumentace keramického materiálu z objektu 26.

Tab. 31: Kresebná dokumentace kostěného řídla z objektu 26.

Tab. 32: Kresebná dokumentace keramického materiálu LnK získaného povrchovým sbírem.

Tab. 33: Kresebná dokumentace keramického materiálu LnK získaného povrchovým sbírem.

Tab. 34: Kresebná dokumentace špele získané povrchových sbírem.

Graf 1: Srovnání celkové hmotnosti kostí a keramiky z objektů vázaných ke kultuře s LnK.

Graf 2: Poměr zdobených a nezdobených špele v souboru LnK z lokality Bavory, u domu 114.

12. P ílohy